

Přehled práva duševního vlastnictví 2
Úvodní dogmatika českého autorského zákona

Nehotové, není určeno k šíření!

© Ivo Telec, 2005

ISBN ...

Předmluva

Projektovaný Přehled práva duševního vlastnictví se po dvou letech dočkává svého dalšího, zatím jen druhého, pokračování.

Dodatek o právu k počítačovým programům z roku 2002, vydaný jako samostatně prodejná vložka do knihy *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*, která vyšla v Brně roku 1994 a která se, ač je již dílem překonaná, dosud stále prodává.

Spis tento připisuji vzpomínce na pana JUDr. *Jiřího Kordače*, legislativního právníka, spoluautora dvou autorských zákonů a znalce z oboru právní vztahy k cizině, který mě před dvaceti lety trpělivě vysvětloval to, co mě právnická fakulta nenaučila.

Brno, Morava, jaro l. P. 2005

I. T.

Přehled zkratk

Festschrift Manfred Rehbinder	Recht im Wandel seines Sozialen und Technologischen Umfeldes. Festschrift für Manfred Rehbinder. München: Verlag C. H. Beck – Stämpfli Verlag 2002
GRUR Int.	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil
Sb. O. t.	Sbírka Orac – trestní, soukromá sbírka judikátů
Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví	Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, podepsaná ve Stockholmu dne 14. července 1967, vyhl. pod č. 69/1975, ve znění vyhlášeném pod č. 80/1985 Sb.
Všeobecná úmluva o autorském právu	Všeobecná úmluva o autorském právu, vyhl. pod č. .../197.. Sb.
WiRO	Wirtschaft und Recht in Osteuropa

Literatura k českému autorskému zákonu

Dietz, Das neue tschechische Urheberrechtsgesetz – ein europäisches Spitzenprodukt. In: Festschrift Rehbinder. München 2002. Nový český autorský zákon – evropsky špičkový produkt. Dušev. vlast. 2004/2. *Chaloupková/Svobodová/Holý*, Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském (...) s komentářem. Praha 2004.² *Kokošková/Masopustová*, Autorský zákon s komentářem. Poradce 2000/12/13. *Kordač*, Komentář k zákonu č. 121/2000 Sb., o právu autorském (...). Praha 2000 [SEPI, Duševní vlastnictví I/23, 2000, III/1/1-1]. *Kříž/Holcová/Kordač/Křestianová*, Autorský zákon a předpisy souvisící. Komentář. Praha 2001. *Kříž/Holcová/Nerudová*, Autorský zákon. (...) s poznámkami a úvodním

slovem. Praha 2000. *Leščinský*, Právní ochrana databází. Praha 2003. *Masopustová*, Autorský zákon na prahu tisíciletí. Práv. rád. 2000/8. *Smejkal*, Autorský zákon: Z pohledu informačních technologií. Práv. rád. 2000/10. *Šalamoun*, Kolektivní správa - formace a deformace autorské vůle. Práv. rozhl. 2004/6. *Telec*, Autorské právo k fotografiím podle nového autorského zákona. Práv. rozhl. 2000/12, Průmysl. vlast. 2000/11/12. Der Lizenzvertrag nach dem neuen tschechischem Urhebergesetz. WiRO 2002/1. Licenční smlouva podle českého autorského zákona. Dušev. vlast. 2001/3-4. Průmysl. vlast. 2001/10/11-11/12. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. Bull. advok. 2001/2-3. Nový český autorský zákon. Vybrané základní otázky. In: *Vlková* (ed.), Ochrana duševního vlastnictví. Bratislava 2001. Právo k počítačovým programům. Chip 2000/8-9, Průmysl. vlast. 2000/9-10, Ekon. a práv. poradce podnikat. 2001/1. Smluvní sazebníky odměn při kolektivní správě práv podle autorského zákona. Průmysl. vlast. 2002/3/4. Bull. adv. 2002/5. Výklad pojmu zpřístupňování díla podle § 23 autorského zákona. Čas. pro práv. vědu a praxi 2002/3. Vzor licenční smlouvy nakladatelské. Brno 2000. Zum neuen tschechischen Urhebergesetz vom 7. April 2000. Eine Einführung. GRUR Int. 2001/3. *Tůma*, Kriticky k novele autorského zákona. Práv. rádce 2004/1. Rozúčtování výnosů kolektivní správy autorských práv a rozúčtování řády kolektivních správců. Průmysl. vlast. 2003/9/10. *Zoufalý/Munková et al.*, Velká kniha smluvních vzorů. Praha 2001.³

Výběr další literatury

Adámek, O právu původském. Brno 1898. *Čermák*, Internet a autorské právo. Praha 2004.² *Hartmann*, Zákon o nakladatelské smlouvě. Praha 1923. *Hartmanová*, Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským. Praha 2000. *Kadlec*, Autorské právo k dílům hudebním. Praha. B. r. Provozovací právo k dílům dramatickým a hudebním. Praha 1892. *Knap*, Autorské právo. Praha 1960. Přehled práva filmového. Praha 1945. Smluvní vztahy v autorském právu. Praha 1967. *Knap/Kříž/Kordač/Holcová/Nerudová*, Autorský zákon a předpisy související. Praha 1998.⁶ *Knap/Kunz*, Mezinárodní právo autorské. Praha 1981. *Knap – Knap/Kunz – Kříž* (ed), Aktuální otázky práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního. Praha 1971 – 1992, 1995. *Kříž*, Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha 1999. *Kordač*, Novela autorského zákona. Praha 1996. *Kordač/Železný*, Autorské právo, film a televize. Praha 1967. *Löwenbach*, Autorskoprávní abeceda. Praha 1948. Novela k zákonu o právu autorském. Praha 1937. Právo autorské. Praha 1927. *Luby*, Autorské právo. Bratislava 1962. Práva příbuzné právům autorským. Praha 1963. Praha 1963. *Popelková*, Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů. Intergram. Praha 1998. *Pospišil*, Výklad zákona o právu původském. Praha 1905. *Procházka*, Film v právu původském. Praha 1947. *Scheinpflug*, Problémy kinematografie v autorském právu. Praha 1945. *Svoboda*, Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva. Praha 2001. *Šalamoun*, Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl. Praha 2003. *Telec*, Autorský zákon. Komentář. Praha 1997. Autorský zákon a předpisy související. Texty s předmlouvou. Praha 1996.² Obecný dotazník k posouzení pojmových znaků děl podle autorského zákona. Bull. adv. 1997/5. Vzory autorskoprávních smluv. Brno 1996. *Týč*, Autorská a průmyslová práva v mezinárodním obchodě. Praha 1997. Mezinárodní úprava ochrany průmyslových a autorských práv. Brno 1993. *Železný*, Autorské právo. Praha 1956.

A. Obecně o právu autorském

Prameny českého právního řádu

- Bernská úmluva ...
- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví ...
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, příl. 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), (sděl. č. 191/1995 Sb.)
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (sděl. č. 33/2002 Sb. m. s.) .

B. Obecně o právech souvisejících s právem autorským

Prameny českého právního řádu

- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, příl. 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), (sděl. č. 191/1995 Sb.)
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (sděl. č. 48/2002 Sb. m. s.).

D. Český autorský zákon

1. Úvodem

Snahou autorovou je podat obecný přehled platného českého autorského práva a práv souvisejících s právem autorským. Právně dogmatická podstata textu spočívá v základní právní charakteristice českého autorského zákona (zák. č. 121/2000 Sb.) a

jeho legislativně systematických návazností a některých mezinárodněprávních souvislostí v rámci platného českého právního řádu.

V případě zmiňovaného zákona se jedná o **první** autorský zákon, který Česko přijalo. - Odmyslíme-li si ovšem všechny dříve platné unitární, resp. federální předpisy československé (převzaté roku 1992), resp. ještě starší předpisy rakouské (převzaté roku 1918). Přehled starších předpisů viz *Telec*, 1996, 1997. Přehled souvisících předpisů viz *Telec*, 1996.²

Pro dílčí **slovensko-české srovnání** si nad rámec tohoto přehledu řekněme, že na Slovensku platí již v pořadí druhý původní slovenský autorský zákon, a to z roku 2003, zatímco první byl z roku 1997. I zde si musíme odmyslet starší převzaté předpisy československé, resp. uherské.

5. Ochrana tvůrčích plodů a majetku

Právo autorské a jemu blízké právo výkonných umělců je **právem kulturním**. Jeho účelem je chránit výtvořiny lidského ducha, a to jmenovitě tvůrčí plody umělecké, a pokud jde o právo autorské též plody vědecké, které nám přinášejí lidský rozum.

Přínejmenším již tím, že autorský zákon stanoví **vedle** obou zmiňovaných soukromých práv **šest dalších** soukromých práv, jejichž účelem je chránit určitý **nehmotný majetek**, spadá též ochrana majetku či **nehmotných** (ideálních) **majetkových hodnot** do podstaty a smyslu toho, co autorský zákon stanoví.

Autorský zákon má vedle rozměru kulturního též významný rozměr **hospodářský**, který je umocňován i soudobou informační a znalostní společností, v níž žijeme. V tomto ohledu se vydatně projevuje zejména právní ochrana hospodářské investice a právní ochrana hospodářsky slabší strany (viz níže). Na neposledním místě musíme zmínit i význam **sociální**; srov. např. dědění majetkových práv či legální sazebníky některých odměn.

6. Ochrana hospodářsky slabší smluvní strany

Český stát přistoupil k takovému způsobu ochrana hospodářsky slabší smluvní strany, který odpovídá **obecné soukromoprávní zásadě svobodné vůle**. Tato soukromoprávní zásada je zároveň též obecným principem právním. Za hospodářsky slabší stranu přitom zákon považuje autora. Obvykle, nikoli však vždy, tomu tak bývá.

Zvláštní legální ochrana autora je v tomto smyslu projevena v **závazkovém právu**. Nevyplyvá-li z licenční smlouvy něco jiného (viz zásadu svobodné vůle), platí zákonná ustanovení, která jsou účelně stanovena **ve prospěch autora jakožto potenciálně slabšího smluvníka**; (viz § 46 odst. 3, § 47 odst. 1 věta druhá a § 50 odst. 3, též viz § 49 odst. 6; též viz § 53 odst. 1 až 6 a § 53 odst. 7, § 58 odst. 3 a 6 aut. zák.).

Též k tomu srov. autorovo zákonné **právo kontroly** za účelem zjištění skutečné výše jeho odměny, která je dohodnuta v závislosti na výnosech z využívání licence jako odměna podílová neboli výnosová (§ 49). Též srov. zákonné právo kolektivního správce práv kontrolovat řádné a včasné plnění smluv jím uzavřených (§ 100 odst. 4 věta třetí).

Od nabyvatele licence lze, alespoň v hospodářsky obvyklých případech, očekávat vyšší odbornost při jednání o uzavření licenční smlouvy. Pokud ji nabyvatel po právu nevyužije, platí zákonná ustanovení ve prospěch autora. I ta však poskytují nabyvateli nejnutnější rozsah práv.

Autora a podobně též výkonného umělce lze řadit do stejné skupiny osob, kam patří například též spotřebitel, zaměstnanec, nájemce bytu a do jisté míry též menšinový akcionář. Patří sem i lidé vyžadující zvláštní péči (děti a vůbec nezletilí, nesvéprávní apod.).

7. Ochrana investice

Ochrana hospodářské investice, chápané v širokém slova smyslu, je v českém autorském zákonu projevena např. v dispozitivních ustanoveních o **zaměstnaneckém díle** (§ 58). A to jak o zaměstnaneckém díle **skutečném** (pravém), tak i o zaměstnaneckém díle **fiktivním**, které vzniklo na objednávku a které stát v určitých případech považuje za zaměstnanecké dílo, aniž jím ve skutečnosti je (§ 58 odst. 7).

Vedle toho je ochrana investice projevna v úpravě **kolektivního díla** (§ 59).

Ochraně investice slouží **institut zaměstnavatelova**, resp. v jistých případech objednatelova, **práva výkonu majetkových autorských práv**, jakož i **vyvratitelná zákonná domněnka oprávněnosti určitých zásahů do osobnostních práv** autora zaměstnaneckého, resp. kolektivního díla.

Ke stejnému účelu slouží i podstatné rozšíření okruhu zastupovaných osob, pokud jde o kolektivní správu práv. A to též o **zaměstnavatele**, resp. v jistých případech o objednatele, jemuž ze zákona přísluší oprávnění k výkonu zaměstnancova autorského práva [viz § 95 odst. 2 písm. b)].

Poněkud jiným, relativně slabším způsobem je ochrana investice řešena u **školního díla** (§ 60), a to zákonným právem školy apod. na uzavření licenční smlouvy, které lze vyloučit pouze závažným důvodem na straně autora.

S ochranou investice souvisí i to, že zákon výslovně zná **institut výhradní smluvní licence pro celou dobu trvání majetkových práv** [srov. § 95 odst. 2 písm. c)]. Takováto licence je postoupena na **dobu určitou**, ačkoli za života autora ji lze určit jen odhadem; srv. též např. nájem na dobu studia, kdy se rovněž tak jedná o dobu určitou určitelnou jen odhadem, neboť nájemce si může studium prodloužit nad standardní dobu studia. V takových případech je vyloučeno zákonné právo výpovědi smlouvy na dobu neurčitou (§ obč. zák.), protože o takovou smlouvu nejde. Možnost smluvní výpovědi samozřejmě není dotčena. Zmíněný právní institut se svým hospodářským účinkem **blíží hospodářskému účinku** zcizení práva, zvláště, jde-li o zcela neomezenou licenci a právem na její postoupení a poskytování podlicencí. Tento účinek však není podobný zcizení práva, protože autorovi zůstávají nedotčena zákonná práva odstoupit od smlouvy (§ 53 odst. 1 až 6, nebo § 53 odst. 7, či § 54 aut. zák.), šetřící osobnostní podstatu práva autorského, která se u zcizení nevyskytují.

Na obranu před **zneužitím** ochrany investice na úkor autora slouží nejen různá dílčí ustanovení autorského zákona, ale též **obecné** soukromoprávní ustanovení o ochraně dobrých mravů a práv a oprávněných zájmů jiných (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Jako příklad zákonných ochran hospodářských investic slouží též úprava **práv souvisejících s právem autorským** - s určitou výjimkou práva výkonných umělců, které sleduje ochranu tvůrčích zájmů osobních a majetkových.

Příkladem ochrany hospodářské investice, např. do informačních technologií apod., je též zvláštní zákonné právo k databázi jako **databázové právo *sui generis*** (§ 88 a násl.). Toto právo je v českém právním řádu uzákoněno poprvé a je odlišné od ochrany databází právem autorským. Souběžná ochrana není vyloučena (viz § 88 odst. 1 *in fine*).

8. Ochrana podniku

S ochranou hospodářské investice zpravidla úzce souvisí ochrana **podniku** včetně ochrany jeho **nehmotných složek**, mezi něž patří mj. smluvní licence k užití díla. Srov. § 5 obch. zák.

K nabyvatelovu **postoupení smluvní licence** na třetí osobu autorský zákon zásadně předpokládá souhlas autora (§ 48 odst. 2). Výjimkou je případ, kdy smluvní licence k užití díla je **součástí podniku**, popř. je součástí samostatné organizační složky podniku. V případě **prodeje podniku** nebo takové části podniku se souhlas autora nevyžaduje, ledaže je sjednáno jinak.

K postoupení smluvní licence na třetí osobu může rovněž tak dojít ve zvláštním případě **exekuce na podnik** nabyvatele anebo při **prodeji podniku v řízení konkursním nebo vyrovnacím**, kdy podnik, včetně takové licence, tvoří **konkursní podstatu**. Ani v těchto případech, které taktéž vyplývají z ustanovení § 48 odst. 2, zákon nevyžaduje souhlas autora.

Podobné ustanovení, které **prolamuje autorskou dispozici s dílem**, vymezuje úprava zaměstnaneckého díla v § 58 odst. 1 věta druhá. Zaměstnavatel smí **postoupit právo výkonu** zaměstnancova autorského práva na třetí osobu zásadně jen se svolením autora. Výjimkou je opět prodej podniku nebo jeho části.

Ve všech jmenovaných případech autorský zákon **upřednostňuje nakládání podnikem** před autorovou dispozicí dílem.

9. Publicizace autorského práva a práv souvisejících s právem autorským

Jinou věcí je legislativně politická otázka **publicizace soukromého práva** autorského a práv souvisejících. Tento legislativně politický proces, chápaný jako

prosazování **veřejného zájmu** v soukromém právu, se v našem případě výrazně projevil při stanovení:

- **výluk z ochrany ve veřejném zájmu** (§ 3)
- **bezúplatné zákonné licence úřední** [§ 34 odst. 1 písm. a)]
- **úřední licence překladatelské** (čl. Všeobecné úmluvy o autorském právu), která se však v praxi neuplatňuje, neboť je dávana přednost smluvním jednáním a svobodné vůli autorově.

Veřejný zájem se výrazně projevil též v oblasti **kolektivní správy majetkových práv**.

Příklad:

Vedle toho se veřejný zájem projevil při stanovení legálních předpokladů, za nichž lze užít dílo po smrti autora, v jejímž důsledku zanikla autorova osobnostní práva k dílu (§ 11 odst. 5). V tomto **postmortálním a pietním případě** zákon prosazuje **veřejný zájem na dobrém stavu kultury a na kulturnosti užití děl**, u nichž zanikla osobnostní práva, a to i ve vztahu k památce zesnulého autora. Ač jde o veřejný zájem, aktivní věcnou legitimaci k jeho prosazení a k ochraně piety mají k tomu zvláště povolané **soukromé osoby**, jimiž jsou **osoby blízké** autorovi (srv. § 116 obč. zák.).

Příklad:

10. Prameny práva

Výčet pramenů již byl podán výše. Nyní se zastavíme u některých podrobnějších otázek, s tím souvisejících.

Všechna práva, která český stát přiznává autorským zákonem, vycházejí z **ústavního principu svrchovanosti zákona** (srov. preambuli Listiny). Ryze pozitivisticky a formalisticky vzato to znamená, že jiné prameny časoprostorového společenského řádu právního, jakožto společenské prameny lidského chování, se v tomto (či jiném) oboru uplatní **pouze odvozeně**; tzn. pouze tehdy, dovolí-li tak stát formou ústavního nebo obyčejného zákona.

To však platí pouze pro právo pozitivní. Neplatí to pro právo přirozené, a to již z jeho samé povahy.

Autorský zákon **nemá** - na rozdíl kupříkladu od obchodního zákoníku - **odkaz** na aplikaci mimozákonných právních norem. Chybí mu to, co stejně tak chybí například českému občanskému zákoníku. Totiž legální odkaz na nepsané právo; například na právní obyčeje nebo na přirozené anebo všeobecně uznávané právní principy. Autorský zákon odkazuje pouze na mezinárodní smlouvy, resp. na vzájemnost ochrany mezi státy, a to ještě jen pro případ vztahů s cizím (mezinárodním) prvkem.

Platí však i to, že v případě **rozhodčího řízení** (arbitráže) ve věcech majetkových sporů o nárocích vyplývajících z autorského zákona český stát formou zákona **dovoluje** - je-li tak svobodnou vůlí sporných stran - vybočit z panství státního zákona a rozhodnout majetkový spor nikoli podle autorského nebo jiného zákona, nýbrž podle **zásad spravedlnosti** (*ex aequo et bono*) jakožto **českého práva hmotného** (viz § 25 odst. 3 *zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*). Nemusí jít o spor ve věci obchodní ani o spor s cizím (mezinárodním) prvkem. Postačuje, že se jedná o **spor majetkový**, obecně arbitrovatelný.

Mezi pravomocným rozhodnutím soudu, stanoveným podle zákonného práva hmotného, a mezi pravomocným rozhodčím nálezem, opřeným o nepsané hmotněprávní zásady spravedlnosti, nemá být podstatný rozdíl. V obou případech totiž jde o podstatu věci a o přirozený smysl práva.

Věc může být do jisté míry ožehavější v případě zákonného práva. I tam je nutno kýženeho souladu dosáhnout, a to zejména cestou výkladu ústavního řádu, který sleduje jeho **podstatu a smysl**. S tím pak v druhé linii souvisí ústavně konformní výklad podústavních předpisů včetně zákona autorského.

Marginálie:

Pro případ arbitráže ve věci majetkových práv vyplývajících z autorského zákona může přicházet v úvahu například podrobení se rozhodčímu nálezu stanovenému *WIPO Arbitration Center* čili *Rozhodčím střediskem Světové organizace duševního vlastnictví* (WIPO/OMPI), sídlem v Ženevě.

V úvahu může přicházet také zvolení *Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, sídlem v Praze, anebo podrobení se jiné arbitráži, ať již mezinárodní nebo vnitrostátní, včetně volby rozhodce *ad hoc*.

Na českém území působí od roku 1997 *Asociace prostředníků a rozhodců ve věcech duševního vlastnictví*, spolek se sídlem v Praze. Spolek sám o sobě není rozhodcem (nežkuli stálým rozhodčím soudem). Pouze se v něm spolčují rozhodci podle svého oborového zaměření a společného zájmu, který je druží navzájem.

Příklad:

11. Právní povaha autorského zákona

Svou převažující právní povahou je nový český autorský zákon **předpisem soukromého práva**. Obsahuje však i **některé právní normy veřejnoprávní**, a to takové, které se týkají **kolektivní správy práv**. Projevují se v něm prvky komplexně odvětvového přístupu, ač nejde o takový přístup úplný.

Srov. zejména autorské právo soudně a správně trestní, které je - oproti některým historickým předpisům - zákonodárně upraveno samostatně.

Autorský zákon, podobně jako většina předpisů českého soukromého práva, v zásadě obsahuje **dispozitivní** právní normy.

Kogentní (donucující) právní normy stanoví například pojmové znaky děl (§ 2), právní povahu autorských práv osobnostních (§ 11 odst. 4 a 5) a autorských práv majetkových (§ 26), dobu trvání majetkových autorských práv (§ 27) aj. Kogentní právní normy převažují v kolektivní správě práv stejně jako při ochraně práv.

Jinými slovy řečeno stručně a zobecněle, kogentní soukromoprávní normy převažují anebo jsou výlučné **pouze** tam, kde to vyplývá z povahy věci, nebo tam, kde

stát klade zvlášť důraz na **obecný či veřejný zájem**, který se jistou měrou uplatňuje i v právu soukromém.

12. Zásady autorského zákona

Autorský zákon spočívá jednak na **obecných zásadách soukromého práva**, které jsou legislativně vyjádřeny zejména v občanském zákoníku, jednak na určitých **zásadách zvláštních**. Ty jsou **typické** právě pro právo autorské a práva související.

Zvláštní zásady autorského práva - společně se zvláštním předmětem a s funkčním zaměřením - charakterizují a systematicky profilují toto **odvětví** platného právního řádu. Jiná právní odvětví nejsou na těchto zvláštních zásadách vybudována, resp. mají své vlastní zvláštní zásady odlišné. Srov. například zvláštní zásady obchodního práva.

Zásady práva autorského nejsou věci pouhé autorskoprávní doktríny (autorskoprávní teorie), nýbrž mají své normativní zakotvení přímo v zákonu (*secundum et intra legem*).

Mezi legální **zásady práva autorského** patří:

- **zásada přirozené povahy autorství**, jež je vyjádřena tím, že autorem může být jen člověk, neboť autorství spočívá ve schopnosti umělecké nebo vědecké tvorby, která je zvláštní osobnostních vlastností, již není nadán každý nebo nikoli ve stejném rozsahu, oboru apod. V případě děl vygenerovaných pomocí počítače je jejich autorem programátor počítačového programu, jehož použitím díla vznikla.

Srovnání: „Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila.“ (§ 5 odst. 1 aut. zák.).

„Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.“ (§ 50a zák. o rod.).

- **zásada neformálnosti vzniku práva**, již se práva stanovená autorským zákonem **odlišují** od většiny práv průmyslového vlastnictví, která vyžadují právní formalizaci přednosti (právo priority), neboť souběžně a nezávisle na sobě může vzniknout několik shodných technických či jiných výtvorů podrobených těmto právům, přičemž každý z nich bude původním výtvozem. V právu autorském to není možné, protože

originál je vždy pouze jeden. – K tomu však srv. **dvě odlišná pojetí autorskoprávní individuality** díla, a to:

-- **obecné pojetí jedinečnosti výtvoru**, které je pojetím „silným“, tradičním kontinentálně evropským a příznačným pro umění i vědu

-- **zvláštní pojetí původnosti výtvoru**, které je pojetím „slabším“, pramenícím v právu britsko-americkém, přičemž je dostatečným i českým legálním pojmovým znakem autorskoprávní ochrany u počítačových programů, fotografií a databází. K zavedení tohoto slabšího pojmového pojetí do českého právního řádu došlo pod vlivem evropského komunitárního práva, do něhož proniklo roku 1991 směrnicí o právní ochraně počítačových programů, a to při dostatečném znaku pouhé původnosti autorova výtvoru (*author's own creation*).

Citace: *„Základním pojmovým znakem autorského díla je jeho autorskoprávní individualita. Autorskoprávní individualita je chápána odlišně státy evropskými a odlišně některými státy angloamerické skupiny právních řádů, především USA. Prvé pojetí a z něho vychází i čs. autorské právo, vychází z toho, že autorským dílem je jen takový výsledek duševní tvůrčí činnosti autora, který je jedinečným, neopakovatelný proto, že je výsledkem tvůrčí fantazie autora, výrazem jeho osobnosti. Toto pojetí vylučuje vznik dvou či více shodných autorských děl. Pokud by taková shodná díla existovala, pak jen jedno bude autorským dílem ve smyslu zákona a další bude jeho kopií či plagiátem. Toto pojetí autorskoprávní individuality ve smyslu jedinečnosti, neopakovatelnosti autorského díla, které je pojetím objektivním, činí zbytečným princip priority v autorském právu, na rozdíl od práva vynálezového, kde je nutnou podmínkou pro vznik ochrany vynálezu, neboť stejný vynález může být vytvořen více lidmi nezávisle na sobě. Druhé pojetí, z kterého vychází především autorské právo USA, chápe autorskoprávní individuality jako originalitu ve smyslu původnosti, což znamená, že tento pojmový znak autorského díla je splněn, jestliže autor vytvořil dílo nezávisle na dílech ostatních, jde-li tedy o dílo původní. Jde o pojetí subjektivní, které také vyvolalo v život a až do konce sedmdesátých let tohoto století udrželo*

institut registrace díla ve státech angloamerické skupiny právních řádů, který zajišťoval prioritu pře později registrovaným dílem, které bylo shodné.“

(Cit. dle *Opltová*, Problematika právní ochrany programů pro počítače v praxi. Právo a zákonn., 1992, č. 3, s. 163 – 164. Autora vycházela, pokud jde o domácí právo, z československého autorského zákona z roku 1965.)

Příklad: *Vydavatel vědeckého časopisu, jenž je autorskoprávně vzato souborným dílem, uvádí u každého zařazeného a otištěného příspěvku údaj o tom, kdy autorův vědecký příspěvek došel redakci.*

V tiráži časopisu to vydavatel odůvodňuje zřetelem na prioritu.

Nejde však o přednost příspěvatelova autorského práva k příspěvku, nýbrž o jeho přednost v e vztahu k jím učiněnému objevu, který autor mohl jako objevitel učinit a ve svém příspěvku vědecky popsat a nabídnout tak ke zveřejnění.

V nepsaném zvykovém řádu vědeckém platí objevitelská přednost od okamžiku zveřejnění objevu. V tomto případě od vydání časopisu, v němž je článek popisující objev zařazen.

[čl. 34 odst. 1 LZPS, § 2 odst. 1 a 5 aut. zák., čl. 2 (viii) Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví.]

- **zásada pravdivosti autorství**, která souvisí s oběma předchozími zásadami a která je zákonem **výjimečně opuštěna** ve zvláštním případě, kdy zákon pomocí zjednodušené právní smyšlenky (fikce) stanoví, že za **autora audiovizuálního díla** „se považuje“ jeho **režisér** (§ 63 odst. 1 věta první); a to i tehdy, kdyby tímto autorem ve skutečnosti nebyl. Vznik spolurežisérství samozřejmě není vyloučen. Nutno dodat, že tato zákonná fikce v řadě případů odpovídá tvůrčí realitě. Alternativní evropsko komunitární možnost spoluautorství některých jiných tvůrců nebyla v Česku využita.

Zásada pravdivosti autorství zůstává nedotčena navzdor tomu, že zákon stanoví některé **vyvratitelné zákonné domněnky autorství** (viz § 6 a § 63 odst. 2).

Nedotčena je tato zásada proto, že zákon dovoluje **důkaz opaku**. V tom spočívá vyvratitelnost takové domněnky

Příklad:

Účelem zákona je věc pouze zjednodušit, a to tak, že stanoví některé formální prvky, ovšem důkazně vyvratitelné. Proto **nelze** říci, že by se v takových případech jednalo o opuštění od zásady neformálnosti, jak ji chápe kontinentální autorskoprávní systém *droit d'auteur*, resp. *Urheberrecht*. Některé formální prvky jsou ostatně do českého zákona převzaty z mezinárodního práva autorského, kterým je český stát vázán.

Hmotněprávní případy vyvratitelných zákonných domněnek přinášejí své **procesněprávní důsledky**. Soud totiž považuje věci, kterým svědčí zákonné domněnky, za dokázané, nevyjde-li v řízení najevo opak (viz § 133 o. s. ř.).

Právní řád v těchto případech předpokládá z hlediska dokazování aktivní procesněprávní jednání toho, kdo tvrdí opak; a to i tehdy, pokud by byl stranou žalovanou. Jedná se o **obecné procesněprávní ustanovení**, které platí též pro spory ve věcech autorského práva a práv souvisejících.

- **zásada účelového poskytnutí smluvní licence** k užití díla nebo účelového výkonu zákonné licence k užití díla, jakož i další zásady licenčního práva. (Blíže viz v samostatném prvním dílu tohoto Přehledu v části o licenční smlouvě.)

- (doznívající) **zásada teritoriality autorskoprávní a související právní ochrany** čili zásada vymezené **státně územní** působnosti této ochrany, která je však - coby projev jistého státního sobectví - **překonána univerzálním mezinárodním a českým lidskoprávní řádem** (srv. např. čl. 34 odst. 1 LZPS), který se týká „každého“, tudíž i „každého“ autora, a proto nutně i „každého“ jeho díla. Krom toho je tato zásada postupně překonávána rozšiřováním státního okruhu signatářů mezinárodních smluv z oboru práva autorského a práv souvisejících s právem autorským. V případě práv chráněných autorským zákonem se přitom jedná o **práva neformální** (sc. nezápisná), která **nepodléhají veřejnoprávní (úřední) kvalifikaci správním aktem** státního nebo mezistátního (mezinárodního) správního úřadu, jež by

byla tímto aktem omezena jen na vlastní státní či na smluvní další státní území. Proto nic nebrání nejen právně doktrinárnímu, ale i právně dogmatickému opuštění výše uvedené zásady teritoriality těchto práv, neboť v lidskoprávním řádu postrádá jakékoli místo; a to již vzhledem k tomu, že kupř. **právo autorské** je svou právní povahou **právem přirozeným**, které má každý bez tak; tzn. i **bez ohledu na státní příslušnost** a její možné změny během života. V tomto duchu je také nutno kriticky pohlížet i na § 107 aut. zák., který zvláštním způsobem upravuje české mezinárodní právo soukromé cizinecké. Citované ustanovení musí být vykládáno a používáno legálně **přikázaným ústavně konformním způsobem**. (Viz § 1 odst. 1 tzv. uvazovacího úst. zák. č. 23/1991 Sb.).

Zvláštností je jisté **omezení** (jinak obecné) **soukromoprávní zásady smluvní volnosti**, na níž spočívá soukromoprávní řád.

Toto zvláštní omezení se projevuje zejména **zákazem převoditelnosti** (zcizitelnosti) **majetkových autorských práv *inter vivos*** (§ 26 odst. 1). Dále se projevuje též **povinnou** (nucenou) **kolektivní správou některých práv** při určitých způsobech užití, s níž souvisí **vyločení volby** kolektivního správce práv coby **autorova smluvníka** (§ 96).

Zatímco v druhém případě je toto omezení vyvoláno všestrannou praktickou užitečností, resp. obecným zájmem na přehlednosti mnohočetných právních vztahů při kolektivní správě práv, v prvním případě se jedná o záležitost doktrinární.

Vedle obecných a zvláštních zásad soukromoprávních spočívá autorský zákon dílem i na **zásadách veřejnoprávních**.

Je tomu tak v oblasti, kde obsahuje právní normy veřejného práva. Jedná se zejména o otázku **zvláštního správního řízení před ministerstvem kultury ve věcech oprávnění k výkonu kolektivní správy práv** a o otázku **státního dozoru**, vykonávaného tímtež správním úřadem, nad činností kolektivních správců práv (viz § 98 až 99 a § 103).

13. Systematické zařazení autorského zákona v českém zákonodárství

13.1 Vztah k Listině základních práv a svobod

Autorský zákon je z hlediska českého ústavního řádu jedním z mnoha obyčejných zákonů, kterými je rozvedena *Listina základních práv a svobod*, resp. i jiné předpisy ústavního řádu; zejména Ústava v užším smyslu.

Pokud jde o právo autorské a o práva výkonných umělců jakožto o práva tvůrčí, jedná se o provedení čl. 34 odst. 1 Listiny. Tento článek stanoví **veřejné subjektivní právo každého** - tedy i cizince bez ohledu na vzájemnost - **k výsledkům tvorby**. Jedná se o **kulturní lidské právo** k výtvorům, včetně výtvorů technických.

Autorský zákon provádí též čl. 11 Listiny, který stanoví **veřejné subjektivní právo každého** - tedy opět i cizince bez ohledu na vzájemnost - **vlastnit majetek**. Toto právo se týká jakéhokoli druhu majetku, tedy i majetku nehmotného. V námi sledovaném případě má toto veřejné právo význam přinejmenším pro všech **šest** majetkových nehmotných práv stanovených autorským zákonem vedle práva autorského a práv výkonných umělců.

Judikatura: *1. Podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má vlastnické právo všech vlastníků - tedy i majitelů ochranných známek - stejný zákonný obsah a ochranu. Podle čl. 11 odst. 3 Listiny vlastnictví zavazuje; nesmí proto být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu s obecnými zájmy chráněnými zákonem.*

2. Vlastnické právo je v kontextu základních lidských práv a svobod široce pojímáno jak Evropskou komisí pro lidská práva, tak i Evropským soudem pro lidská práva, a to tak, že zahrnuje i práva nehmotná.

3. Je-li absolutní formální právo k ochranné známce využito v rozporu s dobrými mravy tak, že je zneužito k nekalému jednání a k poškození práv jiného soutěžitele, jedná se o porušení čl. 11 odst. 1 a 3 Listiny.

[Rozsudek býv. KOS v Brně ze dne 3. 1. 1998, čj.: 11 Cms 231/96-58,

uveř. v Jurisprudenci, 2000, č. 4/5, s. 34 an. (Právní věta I. T.) Pozn.:

Evropská komise pro lidská práva byla zrušena, o věci rozhoduje pouze soud.]

Ačkoli se citovaný rozsudek bezprostředně týká práva známkového, které rovněž patří do okruhu práv duševního vlastnictví, svůj význam má též pro ta nehmotná práva, která jako systematickou součást práva duševního vlastnictví zvlášť stanoví autorský zákon. Český soud, jmenovitě senát býv. Krajského obchodního soudu v Brně, tím dal jasně najevo nutnost a současně i vhodnost stejného vnitrostátního postupu, jaký aplikují evropské orgány mezinárodněprávní ochrany lidských práv, pokud se jedná o právo vlastnické v jeho lidskoprávním významu, zahrnujícím též práva imateriální (nehmotná).

V konkrétní situaci se jedná o to, že juristickým pohledem a jazykem je zdůrazněno zejména to, že nad formalistickým úředním přístupem ke známkoprávnímu zápisu spravedlivě vítězí mravní - a potažmo zákonná - zábrana před zneužitím formálně nabytého zákonného práva známkového na úkor bližního.

(Komentář k cit. rozsudku viz *Filemon*, Komentář. In: Rozpor s dobrými mravy - zneužití práva žalobcem. Jurisprudence, 2000, č. 4/5, s. 42 - 43.)

Citace: „*Hodnocení případů z pohledu obecných pravidel (jakými jsou zkoumání souladu či rozporu s dobrými mravy, se zákonem, obcházení či neobcházení zákona, jednání v dobré víře či při jejím nedostatku, zneužití práva) je primárním kritériem rozhodování soudů ve státech Evropské unie. Teprve pak přichází postupně na řadu použití ostatních konkrétnějších a speciálních ustanovení kodexů a zákonů. Čili opak kasuistického způsobu rozhodování soudů našich.*“

(Cit. dle *Filemon*, Komentář. In: Rozpor s dobrými mravy - zneužití práva žalobcem. Jurisprudence, 2000, č. 4/5, s. 42.)¹

13.2 Vztah k občanskému zákoníku

Ve vztahu k českému, původně československému občanskému zákoníku (č. 40/1964) jde o *lex specialis*. Autorský zákon má ve svých **zvláštních**

¹ Obecně k tomu srv. autorovu stat' Přírozené řešení právních případů: východiska a metodika, rkp., který vyjde tiskem.

soukromoprávních ustanoveních **přednost** před občanským zákoníkem jako předpisem obecného soukromého práva. Vyplývá to jednak doktrinárně, a to z ustáleného právně teoretického systému soukromého práva, jednak pozitivně právně, a to z obecných ustanovení občanského zákoníku (viz § 1 odst. 2 a 3 obč. zák.).

Občanský zákoník se uplatní **pouze podpůrně** tam, kde autorský zákon nestanoví zvláštní, totiž přednostní úpravu vlastní.

Z občanského zákoníku se takto uplatní zejména jeho obecná ustanovení, včetně pravidel pro výklad právních úkonů, a některé obecné soukromoprávní instituty, jako např. společné jmění manželů, promlčení některých majetkových práv nebo náhrada škody včetně **náhrady škody na věci**, která je **hmotným substrátem** díla, aj.

13.3 Vztah k obchodnímu zákoníku (a exkurs o nekalé soutěži)

České právo, navzdory aktuálně probíhajícím přípravám nového občanského zákoníku a obchodního zákona, legislativně zatím setrvává na **dualismu** občanského zákoníku a obchodního zákoníku, který je na českém území tradiční.

Platí tedy, že kupříkladu licenční smlouva k předmětům práva autorského nebo práv souvisejících a právem autorským, která je upravena jako **smluvní typ autorským zákonem**, se ve vztahu mezi **podnikateli** (např. mezi reklamní obchodní společnostmi a investiční spolčenostmi) řídí příslušnými ustanoveními o tomto smluvním typu v autorském zákonu a obchodním zákoníkem ve zbytku. Vyplývá to z **rozšiřujícího výkladu** § 261 odst. 6 obch. zák., který sice doslovně hovoří jen o smluvních typech v „občanském zákoníku“, nicméně právě rozšiřujícím výkladem, který není vyloučen výkladem jiným, to platí i o „autorském zákonu“. Neboť, co je možné pro „silnější“, totiž obecnější, občanský zákoník, rétoricky platí i pro „slabší“, totiž zvláštní, autorský zákon, aniž by to jeho povaha vylučovala. Tento závěr není v rozporu ani s legislativně politickým účelem autorského zákona. Jedná se o pojetí, v němž autorský zákon tvoří pandán občanského zákoníku, jak bylo ostatně zřetelné již z původního znění občanského zákoníku z roku 1964 a ze zákonodárského úmyslu z té doby.

Samostatnou záležitostí je otázka nekalosoutěžní. **Autorský zákon nemá nekalosoutěžní ustanovení.** Tyto věci jsou plně upraveny v § 44 a násl. obch. zák. Příslušná ustanovení obchodního zákoníku však mají **obecnou soukromoprávní**

povahu a význam pro celé soukromé právo. Skutečnost, že právo proti nekalé soutěži je dnes upraveno v obchodním zákoníku, je věcí pouze legislativně systematickou a dějinně příležitostnou, nikoli ovšem nezbytnou. Ostatně, dřívější úprava byla ve zvláštním zákonu a budoucí má být v občanském zákoníku, kam předmětově i povahově patří. Právo proti nekalé soutěži totiž není žádnou zvláštností práva obchodního ani na ně není zúženo. Soutěžitele také nelze zužovat jen na podnikatele, neboť k hospodářské soutěži dochází např. i mezi spisovateli, filmovými režiséry, sochaři, dějepisci, přírodovědci, tanečníky, zpěváky nebo vynálezci, designéry nebo jinými tvůrci, aniž by byli podnikateli.

Rovněž tak i tvůrci - umělci, vědci, technici - se navzájem dostávají do **soutěžních situací**, jež mají **hospodářskou** povahu a význam. Nejde jen o soutěž tvůrčích idejí, vynálezckých myšlenek nebo o soutěž v získání formálního průmyslového práva přednosti (priority) k zapisovaným předmětům průmyslového vlastnictví, ale též o soutěž z hlediska získávání příležitostí k hospodářskému využívání (exploataci) uměleckých, vědeckých či technických výtvorů na trhu. **Soutěžní situace** jsou rozmanité.

V případě neoprávněného zásahu do práva autorského může přicházet v úvahu **souběžné** naplnění skutkové podstaty zejména generální klausule nekalé soutěže podle § 44 odst. 2 obch. zák.

Autorský zákon stanoví zvláštní skutkovou podstatu **vyvolání nebezpečí záměny** (§ 45); mj. u titulové ochrany (ochrany názvu díla). Stanoví ji však jako **zvláštní skutkovou podstatu neoprávněného zásahu do práva autorského**, jejíž naplnění **nevylučuje** jednočinný souběh s naplněním širěji pojaté skutkové podstaty **vyvolání nebezpečí záměny podle předpisu proti nekalé soutěži** (§ 47 obch. zák.).

13.4 Vztah k zákonu o mezinárodním právu soukromém a procesním

Autorský zákon obsahuje zvláštní ustanovení o přiznání zákonné ochrany některým zahraničním nehmotným statkům na území České republiky (viz § 107). Na prvním místě je přítom rozhodná státní příslušnost příslušné osoby.

Autorský zákon je v tomto smyslu **zvláštním předpisem českého cizineckého práva soukromého**, který má **přednost** před českou obecnou úpravou tohoto práva v *zákonu č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním*, ve znění

pozdějších předpisů (srov. § 32 cit. zák. č. 97/1963 Sb.). I před autorským zákonem samým má však přednost mezinárodní smlouva.

České právo **nemá** - na rozdíl kupříkladu od věcných práv - **kolizní ustanovení** pro absolutní práva k nehmotným statkům. Vychází z práva státu, který na svém území a pro své území stanoví subjektivní práva k nehmotným statkům, resp. z práva státu, pro jehož území se žádá zákonná ochrana (*lex loci protectionis*).

Věcněprávní kolizní ustanovení o tom, kde věc je (§ 5 a násl. cit. zák. č. 97/1963 Sb.), nelze díky povaze nehmotného statku použít ani *per analogiam*. Nehmotný statek totiž může být všude.

U relativních práv s cizím prvkem, tedy u **závazkového práva** včetně odpovědnosti za porušení závazku, platí **zásada volby práva**. Tzn. že strany si mohou svobodně zvolit například právo třetího státu, jímž se má jejich licenční vztah řídit.

Zásada volby práva není v českém cizineckém právu soukromém omezena, leč **výhradou veřejného pořádku** (*clausula ordre public* podle § 36 cit. zák. č. 97/1963 Sb.), který zahrnuje takové zásady českého práva a českého státního zřízení, na nichž je nutno trvat. Nedojde-li k volbě práva, platí postup podle kolizních ustanovení českého cizineckého práva soukromého; tzn. podle zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním z roku 1963.

Cit. zák. č. 97/1963 Sb. (a ani autorský zákon) **nemá zvláštní kolizní úpravu** pro určení právního řádu u licenčních smluv. Kolizní ustanovení českého práva řadí tuto smlouvu do poměrně široké třídy „**jiných smluv**“; tzn. mezi smlouvy, které nejsou v kolizních ustanoveních zvlášť vyjmenované (innominátní) - viz § 10 odst. 3 cit. zák. č. 97/1963 Sb. Vychází se přitom ze **zásady rozumného uspořádání daného vztahu** (§ 10 odst. 1 cit. zák. č. 97/1963 Sb.). Rozumnost uspořádání mezilidských vztahů ovšem není ničím zvláštním pro tyto vztahy. Jde o obecnou podstatu právního řádu, jehož účelem je rozumnost, pramenící ze samé povahy racionálních právních norem, směřující ke spravedlnosti.

V rámci této zásady podpůrně platí **obecný hraniční určovatel** podle práva bydliště nebo sídla stran nebo podle práva místa uzavření smlouvy přítomných stran či podle práva místa bydliště nebo sídla příjemce návrhu na uzavření smlouvy. Tento postup však zákon stanoví pouze jako postup **pravidelný**, nikoli bezvýjimečný v rámci rozumného uspořádání daného vztahu.

Nelze proto pominout ani **jiného hraničního určovatele**, který se může uplatnit právě u licenčních smluv. Například půjde o právo místa, kde mají nastat **účinky licenční smlouvy**. Je-li takových míst více, platí právo toho místa, kde mají nastat účinky výhradní licence. Je-li takových míst více, platí právo státu, v němž má poskytovatel licence bydliště nebo sídlo.

To vše platí pouze tehdy, nestanoví-li jinak **mezinárodní smlouva**, která má **přednost** před českým zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním (viz § 2 cit. zák. č. 97/1963 Sb.).

Pokud jde o pravomoc soudů, platí zde **zásada volby pravomoci soudu** (§ 37 odst. 2 a 3 cit. zák. č. 97/1963 Sb.). Nelze však dohodou měnit věcnou příslušnost soudu. Nelze například změnit věcnou příslušnost českého krajského soudu jako soudu prvního stupně ve sporech vyplývajících z autorského zákona za věcnou příslušnost českého okresního soudu. Zvolit nelze ani použití procesněprávních předpisů. Jejich použití vyplývá ze zvolené pravomoci soudu. Soud, který má o věci rozhodnout, však postupuje podle zvoleného nebo jinak určeného hmotného práva.

Situace, kdy kupříkladu zvolený český soud má podle českého občanského soudního řádu rozhodnout spor mezi francouzským výtvarníkem a slovenským vystavovatelem o porušení smlouvy podle jimi zvoleného švýcarského hmotného práva, je sice právně možná, nicméně obvykle méně vhodná.

Pro uzavření obligatorně **písemné dohody o pravomoci soudu** bývá určující, zda rozhodnutí takového soudu bude, nebo nebude podle mezinárodních smluv nebo vnitrostátních předpisů **vnitrostátně vykonatelné** ve státě, kde má k exekuci dojít.

V tomto ohledu bývá situace někdy jednodušší, pokud jde o výkon rozhodčích nálezů, což může v některých případech vést k upřednostnění arbitráže před řízením soudním.

13.5 Vztah k zákonu o ochraně hospodářské soutěže

Autorský zákon je rovněž **zvláštním předpisem práva kartelového a práva antimonopolního** (viz § 97 odst. 8 a § 101 odst. 2).

Je tomu tak proto, že podle autorského zákona platí **legální fikce**, že dohody o sdružení nositelů práv (např. dohody o sdružení autorů coby soutěžitelů) v osobě

kolektivního správce, jakož i dohody o zastoupení jednoho kolektivního správce (coby soutěžitele) jiným, se **nepovažují za dohody narušující hospodářskou soutěž** podle *zákona o ochraně hospodářské soutěže* (zák. č. 143/2001 Sb.).

Takové dohody se tedy nepovažují za zakázané, i kdyby jinak splňovaly legální pojmové znaky zakázaných dohod, které vedou nebo mohou vést k narušení hospodářské soutěže. Proto také není zapotřebí získat výjimku ze zákazu takových dohod, kterou by jinak uděloval Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, sídlem v Brně.

V ostatním platí soutěžněprávní režim zákona o ochraně hospodářské soutěže. V jeho rámci se pak jedná zejména o zvláštní kartelověprávní ustanovení, které se týká soutěžněprávně chápaných dohod o převodu nebo o licenčním využívání některých předmětů duševního vlastnictví.

13.6 Vztah ke správnímu řádu

O **zvláštní**, totiž **přednostní** předpis se jedná i ve vztahu autorského zákona k českému správnímu řádu (č. .../2004 Sb.). To platí pro veřejnoprávní ustanovení autorského zákona, která upravují **zvláštní druh správního řízení před Ministerstvem kultury ve věcech udělování nebo odnímání oprávnění k výkonu kolektivní správy práv a dozoru nad jejím výkonem**.

Judiciálně k tomu viz např. kasační rozsudek NSS v Brně ze dne 31. 3. 2004 č.j.: 5 A 111/2002-17, kterým bylo zrušeno rozhodnutí Ministerstva kultury a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení, a to ohledně veřejnoprávního oprávnění ke kolektivní správě majetkových autorských práv. (S tímto rozsudkem souvisí i níže uvedený nález Ústavního soudu.)

Přednost autorského zákona před obecným předpisem o správním řízení (správním řádem) je v autorském zákonu stanovena výslovně (§ 98 odst. 8 a § 99 odst. 5). Správní řád se v těchto věcech uplatní jen **podpůrně**.

Judikatura: *Ministerstvo kultury porušilo základní právo kolektivního správce práv na právní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 3 Ústavy, jakož i s čl. 2 odst. 2 Listiny, tím že z úřední povinnosti nezhájilo*

řízení, kterým by uvedlo obsah a rozsah oprávnění k výkonu hromadné správy uděleného podle dosavadních předpisů do souladu s autorským zákonem č. 121/2000 Sb., a nevydalo kolektivnímu správci práv v zákonné lhůtě oprávnění nové, ačkoli tak mělo ze zákona učinit.

(Nález ÚS v Brně z 27. 3. 2003 ve věci sp. zn. IV. ÚS 690/01, uveř. pod č. 45/200.. Sb. nál. a usn., sv. 29. Právní věta I. T.)

14. Legislativně technická a názvoslovná pojetí

Zákon přináší do českého práva **nové odborné názvosloví právní**. To se týká zejména označení nových druhů práv, která tento zákon stanoví. Částečně je nové názvosloví použito i v názvu zákona.

Název zákona se vrací k tomu, že jde o zákon o „právech“, nikoli o „dílech“. Oproti předchozímu sociologizujícímu zdůraznění pojmu „díla“ (předmětu vztahu), resp. pojmu právního vztahu samého, se jedná o návrat k tradičnímu důrazu na „právo“. Krom toho, že jde o právo absolutní právní povahy, má tento návrat svou platnou ústavněprávní oporu v „právech“ přirozených.

Po stránce legislativně-technické klade autorský zákon důraz na takové legální konstrukce, které se opírají o **vyvratitelné zákonné domněnky** nebo o **zákonné smyšlenky (fikce)**. S ohledem na četnost a složitost ideálních předmětů a mezilidských vztahů, které si vyžadují zákonné zjednodušení, nebylo možno postupovat jinak. Podobný postup je znám z cizozemských práv a z práva mezinárodního.

Pokud jde o **práva související s právem autorským**, jsou pro řadu taxativních případů použity **odkazovací právní normy**. Ty vycházejí z částečné **podobnosti** těchto nehmotných práv s právem autorským. Stalo se tak z obvyklých důvodů **leglativně technické úspornosti**, a to i za cenu snížení obsahové přehlednosti a za cenu kladení zvýšených požadavků na práci se zákonným textem.

Autorský zákon **nemá zmocňovací ustanovení** pro určení podzákonného předpisu. Vše je řešeno v právní síle zákona (srov. též přílohu o legálních sazebnících některých odměn).

15. Systematika zákona a okruh zákonných práv

Autorský zákon je legislativně technicky rozvržen do dvanácti částí. Z nich pouze první se týká vlastního zákona. Zbývající části obsahují **nepřímé novelizace** jiných zákonů nebo jejich zrušení. Český autorský zákon spočívá na **pěti pilířích**, jež tvoří hmotné právo autorské, autorské právo smluvní, práva související s právem autorským, práva kolektivních správců majetkových autorských a souvisejících práv a ochranu práva.

Systematicky vzato je autorský zákon vystavěn na:

- a) **právu autorském** (§ 2 až 66),
- b) **šesti** nehmotných **právech souvisejících s právem autorským** (§ 67 až 87), k nimž patří:
 - ba) **práva výkonných umělců** (§ 67 až 74),
 - bb) **majetkové právo výrobce zvukového záznamu** (§ 75 až 78), přičemž obě práva již tradičně patří do této třídy práv; nově pak zákon stanoví tato další práva související s právem autorským, a to:
 - bc) **majetkové právo výrobce zvukově obrazového záznamu** (§ 79 až 82),
 - bd) **majetkové právo právo rozhlasového nebo televizního vysílatele** (§ 83 až 86),
 - be) **majetkové právo zveřejnitel k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových autorských práv** (§ 28 odst. 2 a 3),
 - bf) **majetkové právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu** (§ 87),
 - c) **zvláštní majetkové právo pořizovatele k jím pořízené databázi** (právo *sui generis* k databázi) - § 88 až 94,
 - d) **ochraně osobnostních a majetkových práv** (§ 40 až 45), která je podstatnou měrou rozšířena oproti předchozímu zákonu, a to za účelem **účinnějšího a důslednějšího prosazení ochrany** ohroženého nebo porušeného práva.

Poznamenejme, že s ochranou daných práv též souvisejí jiné zákony: zejména trestní zákon a zákon o přestupcích, stejně jako i ty veřejnoprávní zákony, které se týkají **celněprávní ochrany před padělkou a nedovolenými napodobeninami zboží**

anebo se týkají **veřejného práva spotřebitelského**. Jmenovitě lze uvést *zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých zákonů*, v pozdějším znění. S ochranou dotčených práv souvisí též **český civilní proces**, normativně zakotvený zejména v občanském (civilním) řádu soudním (o. s. ř.).

e) **kolektivní správě majetkových práv autorských a práv souvisejících s právem autorským** (§ 95 až 104); tato správa byla - oproti předchozí legální úpravě z roku 1995 - včleněna přímo do autorského zákona. V tom se nová česká úprava liší kupř. od legální úpravy slovenské, německé nebo rakouské. Oproti dřívějšímu československému právu má tato celá materie právní sílu výhradně zákona.

Kromě toho zákon obsahuje ustanovení přechodná a závěrečná, jakož i nepřímé novely devíti zákonů. Součástí zákona je též **příloha**. Ta stanoví **sazebník odměn** při opětném prodeji originálu uměleckého díla (*resale royalty right, droit de suite*) a odměn v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (*viz home taping*).

Souhrnně můžeme říci, že legislativní úprava právně teoretického systému českého práva autorského a práv souvisejících spočívá v **několika zákonech**. Ty mají navzájem tvořit racionálně logický celek. Tento celek má být přehledný, ústrojný a soudržný, jakož i smysluplný a hodnotově orientovaný k obecnému dobru.

Jsou to přitom různé **zvláštní zákony veřejnoprávní povahy**, které si v tomto celku ponechávají svou relativní legislativní samostatnost. Zřetelně to v současnosti platí o trestněprávních ustanoveních, která jsou zvláště obsažena v českém trestním zákonu, nemluvě o ústavních ustanoveních *Listiny základních práv a svobod*.

16. Dogmatické pojetí autorského práva; jeho dualistické prvky a důsledky

Dějinně vzato, právně doktrinní pojetí autorského práva, platného na území dnešní České republiky, doznalo různých změn. Žel, tyto historické změny vždy nepřispěly ke stabilitě práva ani právního vědomí. Doktrinní pojetí tohoto práva, prostřednictvím předpisu vydaného státem, přitom rozhodnou měrou ovlivňuje uplatnění svobodné lidské vůle (lidské přirozené chování) tím, že některá právní jednání zakazuje, přikazuje či dovoluje.

16.1 Umělecký plod ducha nebo vědecký plod rozumu

Zákonodárce zůstává v lůně **evropsko kontinentální soustavy** autorského práva, v jehož základu stojí **osobnost tvůrce** a jeho **ideální zájmy**. Výtvar ať umělecký nebo vědecký je plodem tvůrčovy osobnosti - zvláštním osobním projevem jeho jedinečné, neopakovatelné sebeuvědomělé osobnosti. Proto český autorský zákon klade do popředí **kritérium jedinečnosti výtvaru** (§ 2 odst. 1 a 5).

Tento pojem je však právní doktrínou chápán nikoli absolutně, nýbrž v **relativizovaném významu**, jako autorskoprávní individualita díla coby pouhá **statistická pravděpodobnost jedinečnosti**, a tudíž neopakovatelnosti. Jinak řečeno, každý by stejné zadání umělecky ztvárnil, napsal nebo nakreslil, jinak.

Oproti tomu srov., pokud se jedná o EU, právo platné ve Spojeném království nebo v Irsku, nemluvě o USA. Srov. odlišnou autorskoprávní doktrínu *skill and labour*.

16.2 Dějinný exkurs: předchozí české a československé monistické pojetí autorského práva

Předchozí český autorský zákon vycházel z historicky posledního **československého monistického pojetí** těchto práv jako nedílného smíšeného celku osobněmajetkového.

Toto monistické pojetí dnes zná např. autorský zákon slovenský z roku 1997, který se přidržel poslední monistické koncepce československé z roku 1965, anebo např. autorský zákon slovinský z roku 1995, nemluvě o původní německé monistické doktríně *Urheberrecht*.

Ačkoli důvodová zpráva vládního návrhu autorského zákona hovoří o tom, že základem navrhované právní úpravy je **koncepce dualismu práv osobnostních a práv majetkových**, třeba právně teoreticky říci, že **nejde o pravý dualismus** těchto práv. Jedná se pouze o **prvky dualistické koncepce** práva autorského, promítnuté též do příbuzného práva výkoných umělců.

16.3 Dualistické prvky autorského zákona

Dualistické prvky se v českém autorském zákonu projevují již na prvý pohled; a to legislativně systematicky **zvláštním uspořádáním obsahu** práva autorského. Tento obsah je *ex lege* tvořen **výlučnými právy osobnostními** (§ 11) a **výlučnými právy majetkovými** (§ 12 až 27). V obou případech se jedná o zákonná práva absolutní právní povahy, která působí mocí zákona *erga omnes*; tedy i vůči autorovi samému.

O pravý dualismus práv osobnostních a práv majetkových však nejde. Autorský zákon vychází, pokud se jedná o právo autorské a o právo výkonných umělců, z **osobnostního základu těchto práv**. Ten spočívá v **přirozené povaze** tvorby jako činnosti lidského ducha. Zákon tuto přirozenou podstatu a povahu umělecké nebo vědecké tvorby uznává a vychází z ní. Na tom nic nemění ani dualistické prvky, které jsou v zákonu obsaženy.

Oproti předchozí úpravě z roku 1965, kdy autorské právo bylo předmětem dědického práva jako nedílný a neocenitelný osobněmajetkový celek, platí podle dnešního zákona, že **osobnostní práva zanikají smrtí autora**, neboť jsou povahově spjata s autorovou osobností. Ze stejného povahového (přirozeného) důvodu se autor **nemůže svých zákonných osobnostních práv vzdát ani je převést**, a to ani *inter vivos*, ani *mortis causa*. Zákon to stanoví výslovně (viz § 11 odst. 4).

Ze zákazu převodu osobnostních práv, jakož i z toho, že vůbec nejde o majetek, vyplývá rovněž zákaz postižení osobnostních práv výkonem rozhodnutí a potažmo též zákaz jejich zahrnutí do konkursní podstaty pro případ úpadku autora; např. v souvislosti s jeho vystavením hospodářské soutěži.

Osobnostní podstata českého práva autorského a práva výkonných umělců je projevena též u práv majetkových. Jedná se o čtyři zákazy, které spolu navzájem souvisejí a které jsou vyjádřeny v ustanovení § 26 odst. 1 anebo z něho vyplývají. Jedná se o:

- a) **zákaz vzdání se** absolutních majetkových práv autorských,
- b) **zákaz převoditelnosti** absolutních majetkových práv autorských *inter vivos*,
- c) **zákaz exekvovatelnosti** absolutních majetkových práv autorských, který již vyplývá z předchozího zákazu.

Zákaz se samozřejmě **netýká exekvovatelnosti pohledávek** na odměny, na což zákon výslovně upozorňuje. V tomto případě totiž nejde o absolutní majetková práva, nýbrž o relativní (vztažné) pohledávky.

d) **zákaz zahrnutí** absolutních majetkových práv autorských do **konkursní podstaty** podle práva úpadkového (srov. § 6 *zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání*, ve znění pozdějších předpisů). Tento zákaz vyplývá z předchozího zákazu postižení těchto majetkových práv výkonem rozhodnutí.

Právě s ohledem na tyto zákazy, které se týkají majetkových autorských práv, nelze dost dobře mluvit o dualistickém autorskoprávním systému v pravém slova smyslu. Spíše lze hovořit pouze o jeho určitých **prvcích**. Tyto prvky se projevují zejména v **rozčlenění obsahu** autorského práva a dále v **dědickém přechodu majetkových autorských práv** při současném **zániku práv osobnostních** v případě smrti autora.

Všechny tyto zákazy sledují **osobnostní zájem** tvůrce a povahu jeho tvůrčího plodu. Autora však stát paternalisticky chrání i před sebou samým, např. před potencionálním neuváženým zcizením svých majetkových práv *inter vivos*.

Srov. též v obecné rovině § 118 odst. 1 obč. zák. o předmětech soukromoprávních vztahů.

Vše zde uvedené platí *mutatis mutandis* pro práva výkonných umělců. Můžeme v tom spatřit právní příbuznost obou samostatných soukromých práv.

16.4 Majetková autorská práva jako předmět práva dědického

Předmětem práva dědického jsou pouze **majetková práva autorská** (nehmotný majetek). To platí i o majetkových právech spoluautorů. Pro dědění majetkových autorských práv, stejně jako i dalších práv stanovených autorským zákonem, platí **obecný předpis dědického práva** (§ 460 a násl. obč. zák.).

V případě dědění tohoto nehmotného majetku se uplatňují všechny **zásady dědického práva**, jakož i obecné zásady soukromého práva. To má význam zejména pro volní nakládání s tímto majetkem **závěťí mortis causa**, kdy platí **autonomie vůle** pořizovatele závěti.

Platí zde též civilně procesní ustanovení, která upravují **zvláštní řízení o dědictví** (§ 175a a násl. o. s. ř.).

16.5 Neocenitelnost majetkových autorských práv

Veřejnoprávní zvláštností je, že nepřímá novela veřejnoprávního *zákona o oceňování majetku*, který se používá i pro určení obecné (obvyklé) ceny dědictví, stanoví, že **majetková práva autorská a majetková práva výkonných umělců se neoceňují**. Jedná se totiž o práva *inter vivos* **nepřevoditelná** (viz § 17 odst. 5 zák. č. 151/1997 Sb.).

Proto u těchto práv ani **nelze určit cenu obvyklou *inter vivos***. Tuto cenu, která je založena na zcizení práv, by však ekonomicky (a právně teoreticky) mohla tato práva mít při převodu závětí *mortis causa*.

Z hlediska státem přijaté legální konstrukce nezbyvá než tato majetková práva zařadit do aktiv dědictví jako **aktiva neocenitelná**. To samo o sobě ještě nevyklučuje, aby **předlužené dědictví**, které je zcela nebo částečně tvořeno neocenitelnými majetkovými autorskými právy, bylo přenecháno věřitelům na úhradu dluhů zůstavitele, je-li to vůlí věřitelů, např. když předpokládají možné budoucí výnosy z tohoto majetku, jimiž se mohou zhojit. Proti takové svobodné vůli věřitelů nestojí žádná překážka. Autorský zákon i občanský zákoník totiž spočívají na **zásadě svobodné vůle**.

Veřejnoprávním důsledkem zdědění neocenitelných majetkových práv autorských je to, že z jejich nabytí **nelze vyměřit daň dědickou**. V důsledku neocenitelnosti předmětu **nelze** ani stanovit vyměřovací základ této daně.

Platný cenový a daňový stav není nový. Odpovídá českému, resp. československému právnímu stavu v době od 1. července 1965 do 30. listopadu 2000. Tento předchozí právní stav však vycházel z dědění autorského práva jako nedílného osobněmajetkového monistického celku. Dnešní fiskální konstrukce se opírá **pouze o zákaz převodu majetkových autorských práv *inter vivos***.

Slabé místo této konstrukce je v tom, že cenové a potažmo daňové důsledky zákazu převodu majetkových autorských práv *inter vivos* přenáší tam, kde pro ně není

místo. Totiž do práva dědického a do nabytí cizího majetku zděděním. To, že i dědic sám je omezen pro případ nakládání se zděděnými majetkovými autorskými právy *inter vivos*, nic nemění na tom, že sám bezúplatně nabyl cizí majetek do svého vlastnictví.²

Autor tohoto textu se s touto platnou konstrukcí neztotožňuje. Na věci nic nemění ani to, že nepochybně v řadě konkrétních případů by zjištěná cena zděděných majetkových autorských práv byla bývala nulová; tj. u práv nevýnosných. U nich by nebylo bývalo možno stanovit ani vyměřovací základ pro daň dědickou. To je však věci zcela jinou.

16.6 Odúmrť majetkových autorských práv

Zákon zná soukromoprávní **institut odúmrti** zůstavených majetkových autorských práv státu. V předchozí legální a doktrinální konstrukci monistického pojetí nedílných práv osobněmajetkových nepřicházela odúmrť práv v úvahu. Doktrinálně bylo poukazováno na to, že tomu brání osobnostní prvek těchto práv. Pozůstalá díla, k nimž nenabyl autorské právo žádný dědic, se dříve stávala volnými.

Třeba otevřeně říci, že český stát hledá pomocí institutu odúmrti doplňkové zdroje veřejných příjmů. Příjmy z výkonu majetkových autorských práv, případných státu jako odúmrť, jsou **účelově vázány** pro vynaložení výlučně v kultuře.

Zákon stanoví (§ 26 odst. 2), že majetková autorská práva, která připadla státu jako **odúmrť**, vykonávají *ex lege* **zvláštní státní fondy**, stojící mimo státní rozpočet. Ty jsou **státními právníckými osobami veřejného práva**, které byly zřízeny dvěma zvláštními veřejnoprávními zákony roku 1992. V obchodním rejstříku jsou oba státní fondy zapsány jen deklaratorně, resp. evidenčně bez konstitutivních účinků.

Jedná se o *Státní fond kultury České republiky* obecně a - pokud jde o majetková práva k dílům audiovizuálním - o *Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie zvlášť*. Oba sídlem v Praze.

² Autor tohoto textu se touto platnou konstrukcí neztotožňuje. Na věci nic nemění ani to, že nepochybně v řadě konkrétních případů by zjištěná cena zděděných majetkových autorských práv byla bývala nulová; tj. u práv nevýnosných. U nich by nebylo bývalo možno stanovit ani vyměřovací základ pro daň dědickou. To je však věci zcela jinou.

Příjmy z výkonu majetkových práv státu, která vlastním jménem vykonávají tyto mimorozpočtové státní fondy, jsou **příjmy těchto státních fondů**. Nikoli příjmy státu a jeho státního rozpočtu. Nakládání s těmito příjmy ve prospěch kultury a zvláště ve prospěch kinematografie upravují dva **zvláštní veřejnoprávní zákony**.

Příklad:

16.7 Autorskoprávní systém *domaine public libre et gratuit*

Pokud jde o užití autorskoprávně **volných děl**, platí v Česku **autorskoprávní systém *domaine public et gratuit***. **Každý** může volné dílo užít, musí však dbát **veřejného zájmu kulturního**, který je zákonodárně vyjádřen takto:

- **zákazem** osobovat si cizí autorství
- **příkazem** užít dílo způsobem nesnižujícím jeho hodnotu
- **příkazem** uvést autora, nejde-li o dílo anonymní (viz § 28 ve spojení s § 11 odst. 5 věta první).

Příklad:

Upozornění: *Zákonem stanovené majetkové právo zveřejnitelů k prvnímu zveřejnění dosud nezveřejněného volného díla zůstává nedotčeno.*

Nejedná se o právo autorské, nýbrž o jedno ze samostatných soukromých práv souvisejících s právem autorským.

(čl. 11 odst. 1 LZPS, § 28 odst. 2 a 3 aut. zák.)

16.8 Dějinný a slovenský exkurs

Autorský zákon **nezná autorskoprávní princip *domaine public payant***. Ten byl v Česku zrušen roku 1993. Převzat byl krátce předtím z práva československého, v němž byl zaveden autorským zákonem z roku 1953. Spočíval v povinné platbě příspěvků za užití volných děl ve prospěch tří zvláštních veřejnoprávních kulturních fondů, které sloužily k veřejnému financování umění a vědy. České veřejnoprávní kulturní fondy byly v roce 1994 zákonným způsobem zrušeny bez likvidace. Na jejich místě vznikly právně nástupnické nadace soukromého práva. Tím byl veřejný majetek těchto kulturních fondů privatizován.

Jinak je tomu kupř. na Slovensku, kde platí reformovaný systém *domaine public payant* ve prospěch třech veřejnoprávních uměleckých fondů. Slovensko tak plynule navázalo na starší československý systém z roku 1965, resp. 1953. Na tuto skutečnost je nutno pamatovat např. při kulturním podnikání na Slovensku.

17. Podmět

18. Předmět

17. Obsah práva autorského

17.1 Osobnostní práva

.....

Mezi tradičně pojatá osobnostní autorská práva zákon zahrnuje též **právo na autorský dohled** nad plněním povinnosti užití díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu (viz § 11 odst. 2 *in fine*). Uplatní se zejména u děl architektonických, divadelních aj.

Osobnostní práva zůstávají nedotčena i v případě zaměstnaneckého díla (§ 58). V takovém případě však platí **vyvratitelná zákonná domněnka** autorova svolení ke zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem, zařazení do díla souborného, jakož i k tomu, aby zaměstnavatel, který má právo výkonu

autorských práv, uváděl zaměstnanecké dílo na veřejnost pod svým jménem (viz § 58 odst. 4). Vedle toho platí podobná domněnka o autorově svolení k dokončení nehotového díla, a to pro případ autorova prodlení anebo pro případ kupř. zániku pracovněprávního vztahu (viz § 58 odst. 5).

Osobnostní práva výkonného umělce jsou stanovena samostatně (§ 70). Osobnostní práva výkonného umělce jsou poměrně slabší, zejména pokud jde o zvláštní úpravu **práva na uvedení jména** (§ 70 odst. 2). To však odpovídá běžné realitě. Podstatné je, že tato práva obsahují též **právo na užití výkonu způsobem nesnižujícím jeho hodnotu** (§ 70 odst. 4).

Osobnostní práva výkonných umělců jsou rovněž tak stanovena *Smlouvou Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech* (vyhl. pod č. 48/2002 Sb. m. s.); viz čl. 5 upravující *Moral Rights of Performers*.

17.2 Majetková práva

Majetková autorská práva zákon kategoricky rozděluje do několika tříd:

a) **právo dílo užit**, u něhož zákon stanoví **taxativní katalog** těchto práv.

Jedná se o právo na rozmnožování díla (§ 13), právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14), právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16), právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17), jakož i právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18).

Poslední z těchto práv, tzn. právo na sdělování díla veřejnosti, je však pojato **demonstrativním** výčtem. Zákon sem zařazuje zejména právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla (§ 19 a 20), právo na vysílání díla rozhlasem či televizí (§ 21), právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 22), právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23) aj.

V rámci majetkových autorských práv je zahrnuto i **právo na přístup k věci**, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno (§ 12 odst. 3). Stalo se tak s ohledem na potřebu přechodu tohoto práva na dědice.

Jednotlivá práva k užití díla jsou legálně definičně vymezena prostřednictvím **způsobů užití díla**, které zákon jednotlivě definuje. Činí tak značně podrobně a mnohdy až technicistním způsobem.

Právo dílo užit je třeba doktrinálně rozlišovat nejen co do způsobů užití díla, jež jsou zákonem definovány, ale též podle toho, zda jde o užití díla v jeho původní podobě anebo v podobě přetvořené či jinak změněné.

Proto platí, že právem dílo užit je též:

aa) právo dílo užit v jeho původní podobě,

ab) právo dílo přetvořit nebo jinak změnit a užit je v přetvořené nebo jinak změněné podobě; způsobem přetvoření nebo jiné změny díla je zpracování včetně překladu, spojení s dílem jiným nebo zařazení díla do souboru či díla audiovizuálního; též sem patří změna označení autora, názvu díla nebo jiná změna. To vše platí tehdy, nestanoví-li zákon jinak.

Autorský zákon toto rozlišení sice výslovně neuvádí, nicméně toto právo, včetně způsobů takového nakládání s dílem, vyplývá z ustanovení § 2 odst. 4 a § 62 odst. 2, jakož i z povahy a účelu licenční smlouvy.

b) dvě „jiná“ majetková práva; obě patří do **taxativního** výčtu práv, která jsou *ex lege* **povinně kolektivně spravována** [§ 96 odst. 1 písm. a) bod. 5.]. Jinak je nelze uplatnit. Jedná se o:

ba) právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého (droit de suite, resale royalty right) - § 24, které je přizpůsobeno současnému vývoji a obchodním perspektivám tohoto práva,

bb) právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (§ 25).

Mezi zákonná majetková práva nový zákon **neřadí** právo na odměnu za užití díla. V tom je **změna** oproti dosavadnímu zákonu. Toto právo je **věcí smlouvy**. Licenční smlouva je **zásadně** úplatná. Bezúplatnost však není zakázána.

Obdobně srov. **smluvní licence z oboru práv průmyslových** podle § 508 a násl. obch. zák. Ustanovení § 508 odst. 1 obch. zák. o úplatnosti takové licenční smlouvy, resp. o protiplnění jiné majetkové hodnoty, je právní normou **dispozitivní** (viz *a contr.* § 263 obch. zák.).

18. Ochrana práva autorského

Zákon vychází z předchozí koncepce ochrany práva před ohrožením nebo porušením (srv. § 5 obč. zák. a procesně § 3 o. s. ř.). Právo autorské je vybaveno hmotněprávními nároky, jímž odpovídají žaloby podle práva procesního. Jedná se o:

- **nárok určovací**, který nelze zaměňovat s obecnou určovací žalobou vyžadující prokázání naléhavé právního zájmu (§ o. s. ř.)

- **nárok negatorní**

- **nárok restituční**, který je pojat důsledně, včetně nároku na zničení příslušného předmětu

- **nárok satisfakční**, spočívající v omluvě nebo nepeněžitým zadostiučinění.

Zákon též upravuje **právo autora na uveřejnění rozsudku**. Toto právo autorovi přiznává soud.

Pokud jde o **právo na náhradu škody** a o **právo na vydání bezdůvodného obohacení**, uplatňuje se občanský zákoník, včetně úpravy promlčení těchto majetkových práv. Autorský zákon však **zvláště** stanoví **výši** bezdůvodného obohacení na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem. Jedná se o **dvojnásobek odměny**, která by byla obvyklá za získání smluvní licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Tato **zvláštní úprava** v autorském zákonu má **přednost**, pokud jde o vydávanou výši, před obecnou úpravou institutu bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku.

Zákon pro určité případy (§ 41 aut. zák.) přiznává **aktivní věcnou legitimaci** k ochraně práv i jiným osobám než autorovi, a to též tomu, kdo je **majitelem výhradní smluvní licence** k užití díla, např. nakladateli vědeckých děl, a dále též **kolektivnímu správci práv**.

Kromě obecných ustanovení o ohrožení nebo porušení práva nový český autorský zákon stanoví tři zvláštní skutkové podstaty tohoto soukromoprávního deliktu (viz § 43 až 45).

Po stránce veřejnoprávní došlo k nezbytné terminologické úpravě **trestného činu porušování autorského práva** podle § 152 českého trestního zákona. Zároveň byla

rozšířena skutková podstata **přestupku na úseku kultury** podle § 32 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura 1: *Smír uzavřený mezi stranami v průběhu soudního řízení, podle něžž má jeden nakladatel vydat druhému nakladateli 160 000 Kč jako bezdůvodné obohacení získané neoprávněným nakládáním se čtyřmi odbornými knižními díly, aniž k tomu měl smluvní licenci, a dále mu poskytnout přiměřené zadostiučinění v částce 500 000 Kč za tím způsobenou nemajetkovou újmu, je vzhledem k okolnostem případu v souladu s právními předpisy.*

(Usnesení MS v Praze z 9. 6. 2004, čj.: 34 C 47/2004-21. Právní věta I. T.)

V daném sporném případě se strany po zahájení řízení usmířily a soudu shodně navrhly smír ke schválení (§ 99 o. s. ř.). Soud smír schválil, protože neshledal rozpor s právními předpisy. Nutno říci, že v každém podobném případě musí být brány v potaz všechny **okolnosti případu**, které mohou být rozličné. Okolnosti případu jsou:

- **skutkové nebo právní**
- **polehčující nebo přitěžující**; srv. výslovné trestněprávní dělení těchto okolností, které však není zvláštním dělením trestněprávním, nýbrž má **obecný právní význam** a metodicky je používáno též v právu soukromém, v právu ústavním aj.

Nakladatel, který žaloval druhého nakladatele, měl žalobní legitimaci, pokud jde o vydání bezdůvodného obohacení, opřeno o svou výhradní licenci ke knižním vydáním dotčených odborných děl z oboru práva (§ 41 aut. zák.). Co se však týče poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, jednalo se o nárok jiný (srv. § 41 aut. zák. *a contr.*), a to z práva proti nekalé soutěži, ač to ze soudního rozhodnutí o schválení smíru nevyplývalo.

Smír, který sporné strany mezi sebou uzavřely v průběhu řízení, má právní povahu **hmotněprávního smíru**, resp. dohody, který soud schvaluje svým

rozhodnutím, jmenovitě usnesením. Tím smír nabývá právní podobu exekučního titulu, protože tímto titulem je právě ono soudní rozhodnutí. Podobného právního důsledku lze ovšem dosáhnout i tím, že smír bude obsažen v **notářském** nebo **exekutorském zápisu** obsahujícím **doložku vykonatelnosti**. Ani v takovém případě není exekučním titulem smír (dohoda) jako takový, nýbrž notářský nebo exekutorský zápis o něm, který je **veřejnou listinou**, a jenž je podle vůle stran vybaven uvedenou doložkou.

Pokud jde o neoprávněné zásahy do práva autorského musíme zmínit též čl. 14 *Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském* ze dne 20. 12. 1996, (sděl. č. 33/2002 Sb. m. s.), který se týká ustanovení o uplatňování práv (*Provisions of Enforcement of Rights*). Smluvní strany, včetně Česka, se vzájemně zavázaly zajistit mj. urychlená nápravná opatření k zabránění porušování práv a k odškodnění, které představuje odstrašující prostředek proti dalšímu porušování práv. Přiměřené zadostiučinění, o které zde jde, proto musí mít též **odstrašující funkci**. Tato funkce satisfakčního nároku se však uplatňuje tam, kde reálně hrozí další porušování ze strany rušitele práva (např. hrozbou pokračování další výrobou, dalším rozšiřováním apod.), od něžž má rušitele odvést. – Srv. **právní princip poměrnosti** (proporcionality).

Judikatura 2: *Právo na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti se nepromlčuje.*

(Rozsudek NS v Brně z 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/03, cit. dle Soud. rozhl., poř. č. 22, 2004, č. 2, s. 59 – 60.)

Citovaná právní věta judikátu se sice týká zadostiučinění při zásahu do všeobecných osobnostních práv, nicméně svou povahou ji lze obdobně použít i na zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva autorského, resp. se týká jakéhokoli zadostiučinění.

Judikatura 3: *Skutková podstata trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv databázi podle § 152 odst. 1 tr.*

zák. nevyžaduje přesnou kvantifikaci neoprávněných zásahů do práv chráněných tímto ustanovením, ale postačuje zjištění těch skutkových okolností, z nichž je patrné, že k zásahům do chráněných autorských a s nimi souvisejících práv došlo alespoň v takovém minimálním rozsahu, že je dán potřebný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 2, 4 tr. zák.). Pokud má být uvedena skutková podstata naplněna provozováním veřejných hudebních produkcí – diskoték, může být východiskem pro závěr o existenci materiálního znaku trestného činu jejich počet, doba jejich trvání a alespoň minimální množství přehraných nosičů a hudebních skladeb.

(Usnesení NS v Brně z 29. 1. 2003, sp. zn. 6 Tdo 986/02, uveř. pod č. 348/2003 Sb. O. tr.)

Příklad:

19. Licenční smlouva

O licenční smlouvě je podrobně pojednáno v samostatném prvním dílu tohoto Přehledu (2002), na který čtenáře odkazují.

Zákon zjednodušuje závazkové právo tak, že stanoví **typovou licenční smlouvu**. V jejím rámci pak stanoví podtyp licenční smlouvy nakladatelské. Úprava smluvních vztahů přitom doznala v porovnání s dosavadním smluvním právem řady výrazných změn.

Oproti předchozí úpravě, kdy nedostatek některé podstatné obsahové náležitosti způsoboval absolutní neplatnost celé smlouvy, nový zákon věc vyřešil jinak. V případě, že nebyla sjednána některá z podstatných obsahových náležitostí, platí tato náležitost podle zákona. V takovém případě se jedná o zákonný minimální standard, který je pojat ve prospěch autora jako potencionálně slabší smluvní strany.

Počet **obligatorních obsahových náležitostí** licenční smlouvy byl zúžen pouze na **dvě**, a to na:

a) **způsob** užití,

b) **rozsah** užití.

Zákon klade značný důraz na **účel** (*Zweck*) smlouvy (srov. např. § 50 odst. 2). Obvykle se jedná o účel hospodářský. Nicméně mnohdy jde současně s ním též o účel kulturní. Český stát sleduje důrazem na účel smlouvy nastolení takového zákonodárného prostředí na svém území, které nebrání ani smluvní svobodě, ani hospodářskému a kulturnímu rozvoji a které může přispět k legální ochraně jak hospodářské investice, tak i toho, kdo je obvykle hospodářsky slabší stranou smlouvy.

Typová úprava licenční smlouvy nevybočuje z rámce osobnostní podstaty práva autorského a práv výkonných umělců. Stát se snaží nalézt **shodu a soulad** mezi touto podstatou a hospodářským významem nemotných statků. Licenčním obchodům proto dává široké pole, aniž by se nepříznivě dotkl osobnostní povahy uměleckého nebo vědeckého plodu lidského ducha.

20. Závěr

Cílem tohoto textu bylo podat pouze všeobecný přehled nového českého autorského zákona, a to zejména s ohledem na dogmatické otázky, na nichž je zákon vybudován. Proto stranou zůstávají některé dílčí otázky týkající se zejména práv souvisejících s právem autorským. Ty jsou vesměs natolik ovlivněny univerzálním mezinárodním právem, jakož i evropským komunitárním právem, že v tomto obecném přehledu je ponechávám stranou. Stranou rovněž ponechávám relativně samostatnou otázku kolektivní správy práv.

Celkově lze říci, že nový český autorský zákon znamená v řadě věcí pokrok. Každopádně to platí o oblasti smluvního práva. Event. legislativní nebo jiné právní nesrovnalosti, které se mohou v praxi vyskytnout, lze řešit právně metodologicky, tzn. ústavně konformně, s ohledem na podstatu a smysl právní normy, s ohledem na vrozená práva přirozená a podle ustálených právně výkladových metod. Taktéž s ohledem na právní principy a zásady soukromého, popř. veřejného práva, na nichž je český právní řád vystavěn. V právním státě nelze jinak.

Práva stanovená autorským zákonem nejsou bezduchými literami rozumářského předpisu. Tato práva mají sledovat **dosazitelné smysluplné dobro a spravedlnost** (*bonum et aequum*). K tomu je zapotřebí nejen znalost předpisů, judikátů a doktrín, ale v neposlední a nemalé řadě též jisté umění.

Každopádně platí, a to i v soudobé znalostní, informační a spotřební společnosti, že vždy lze rozhodnout (musí být rozhodnuto) podle **nejlepšího vědomí a svědomí** (*nach besten Wissen und Gewissen*) a podle **přirozeného smyslu zákona** (*nach dem natürlichen Sinn eines Gesetzes*) s citem pro dobro a spravedlnost.

Tak se má dít, nemá-li být činěno bezpráví.

Část zvláštní

A. Autorské právo fotografické

1. Úvodem

Vedle dnes již klasických fotografií má hospodářský význam též vytváření a rozmnožování digitálních fotografií, jejich zařazování do elektronických databází a zpřístupňování veřejnosti; ať již prostřednictvím *Internetu* anebo jinak; například na fotodiscích čitelných pouze strojově pomocí počítače. Dnes již klasické fotografické techniky a jimi ovlivněné nebo předurčené umělecko vyjadřovací způsoby si přitom rovněž udržují své místo.

Podobné **dvojí**, a přitom vlastně **jedno** autorskoprávní řešení, které se od 1. 12. 2000 týká počítačových programů, platí též u fotografií.

Jedná se o nové české autorskoprávní pojetí, které pod legislativně-politickým vlivem možnosti, vyplývající v tomto směru z práva *Evropské unie*, zavedl v roce 2000 nový český autorský zákon č. 121/2000 Sb.

V evropském komunitárním právu srov. čl. 6 *směrnice Rady Evropských společenství 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných*.

Český autorský zákon rozlišuje mezi fotografiemi následovně:

a) jedinečné (neopakovatelné) **umělecké dílo** fotografické anebo jedinečné (neopakovatelné) umělecké dílo vyjádřené postupem podobným fotografii (viz čl. 34 odst. 1 LZPS a § 2 odst. 1 věta druhá aut. zák.). Zkráceně hovoříme o **jedinečném výtvoru**.

b) původní fotografie (viz čl. 34 odst. 1 LZPS a § 2 odst. 2 věta třetí aut. zák.). Zkráceně hovoříme o pouze **původním výtvoru**.

O obou druzích fotografií můžeme právně hovořit jako o **autorských fotografiích**, **tvůrčích fotografiích** nebo o **autorskoprávních fotografiích**, řečeno pozitivně právně exaktně.

2. Podrobně o druzích fotografií podle práva autorského

Oproti počítačovým programům, pro něž má odborné názvosloví právní pouze jeden a týž právní výraz, můžeme u fotografií dovést až **tři** různé právní výrazy. Jimi lze právně jazykově vystihnout právně pojmovou odlišnost těchto nehmotných předmětů ve **smyslu práva autorského**.

Jedná se o pojem **uměleckého díla fotografického** (nebo vyjádřeného podobným způsobem), o pojem **fotografie** a - již mimo věcný rozsah a působnost autorského zákona - o pojem **fotografického záznamu**, resp. záznamu vyjádřeného podobným způsobem.

V běžném jazyce, jiném než autorskoprávním, obvykle používáme pouze jeden výraz: fotografie.

To, zda je fotografie **vyjádřena** v trvalé, nebo dočasné elektronické podobě (digitální fotografie), anebo zda je naopak vyjádřena v podobě fotografické desky, fotografického filmu (osvíceného negativu) či fotochemickým vyvoláním na fotografickém papíru (podoba pozitivu), nic z toho **nemá žádný význam** pro její autorskoprávní pojetí. Jedná se o otázku pouze technickou.

Nicméně k tomu, aby fotografie byla způsobilým předmětem práva autorského (stejně jako jiného práva), musí být vyjádřena v **některé objektivně vnímatelné podobě**; a to jakékoli, která u ní přichází v úvahu. Je přitom nerozhodno, zdali je vnímána bezprostředně zrakem anebo je-li k jejímu zrakovému vnímání, jako je tomu

u digitální fotografie, nejprve zapotřebí strojového načtení fotografie pomocí počítačového programu k tomu určeného a následně její zobrazení na monitoru počítače (s možností různých úprav) či její vytištění pomocí počítačové tiskárny.

Autorskoprávně vzato lze fotografie **roztřídit** takto:

(1) umělecké dílo fotografické, jemuž je na roveň postaveno (asimilováno) **umělecké dílo vyjádřené postupem podobným fotografii**, které je jedinečným, tudíž neopakovatelným výsledkem tvůrčí činnosti autora (**jedinečným výtvořem**) - viz § 2 odst. 1 věta druhá aut. zák. Hovoříme o něm jako o pravém díle.

Takové fotografické (nebo podobně vyjádřené) dílo je dílem ve smyslu autorského zákona. Autorskoprávně kategoriálně vzato jde o **dílo umělecké**. Jinými slovy jde o něco, co je samo o sobě uměním. V praxi hovoříme v této souvislosti obvykle o **umělecké fotografii**. Tou je navenek, objektivně smysly vnímatelně, vyjádřeno fotografické umění. Fotografické dílo v autorskoprávním smyslu musí být **objektivně způsobilé** vnímání coby umění. K tomu, aby jistý fotografický výtvoř byl uměním v autorskoprávním smyslu, musí smysly vnímatelně (vnějškově) působit na krasocit obecnostva, například návštěvníků umělecké výstavy fotografických děl.

Příklad: *Fotograf ve svém ateliéru vytvořil fotografický portrét své manželky. Využil k tomu ateliérovou hru světla a stínů, uměle vyvolanou pomocí reflektorů a zrcadel, stejně jako i jistou míru stylizace a aranžmá prostředí, které měly umělecky vypovídat o manželčině citlivé a jemné povaze, oduševnělém charakteru a zájmu o hudbu.*

Vzniklo tak umělecké dílo, jmenovitě dílo fotografické, staticky hmotně zachycené na okénku fotografického černobílého filmu.

(čl. 34 LZPS, § 2 odst. 1 věta druhá aut. zák.)

(2) fotografie, která je **původní (original)** v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem coby **původní výtvoř** (§ 2 odst. 2 aut. zák.).

Taková fotografie není ve skutečnosti ani dílem fotografickým, ani jakýmkoli jiným autorským dílem, protože **nesplňuje legální pojmový znak jedinečnosti výtvořu**. Splňuje pouze slabší autorskoprávní znak původnosti výtvořu.

V autorskoprávním smyslu není „hard“, nýbrž „soft“. Nicméně stát pro takový ideální předmět, kterým tato fotografie je, stanoví zákonnou **fikci** (smyšlenku) díla tím, že jej považuje za autorské dílo. Považuje jej za něco, čím ve skutečnosti (ani právně pojmově) není. Jedná se pouze o **fiktivní dílo**. V jistém slova smyslu jde o tzv. nepravé dílo.

Tento autorskoprávní druh fotografie je tedy fiktivním autorským dílem. Jako takový je však **předmětem práva autorského**.

Může jít kupříkladu o školní fotografii celé třídy nastoupené před školou na konci školního roku nebo o fotografii vytvořenou při akademickém obřadu imatrikulace nebo promoce apod.; tedy o výtvor, který není fotografickým uměním (uměleckým dílem fotografickým), protože není jedinečným (neopakovatelným) výtvozem lidského ducha.

Předpokladem autorskoprávní ochrany ovšem je, že i taková fotografie je výsledkem autorovy **tvůrčivosti**. Jinými slovy je **vlastním duševním výtvozem**, jak jej normativně chápe autorský zákon. Pojmově to znamená, že vznik takové fotografie je vždy podmíněn určitým stupněm, resp. autorskoprávním druhem **tvůrčí činnosti** autora. Jinak by se ani pojmově (a povahově) nejednalo o „výtvor“. Pouze výtvor je výsledkem tvorby.

Příklad 1: *Český turista vyfotografoval automatickým fotoaparátem určeným na jedno použití na náměstí sv. Marka v Benátkách svou manželku, jak stojí s oběma dětmi uprostřed vzletajícího hejna holubů na pozadí baziliky sv. Marka.*

Jde o fotografii, která je původní ve smyslu vlastního duševního výtvoru turistu. Proto je předmětem turistova práva autorského a zákon ji chrání jako umělecké dílo fotografické, i když jím ve skutečnosti není.

To, že tato fotografie byla určena do rodinného alba, prohlíženého pouze v rodinném kruhu a v kruhu osobních přátel, a nikdy nebyla zveřejněna, nemá žádný vliv na její vznik a na právní ochranu jako předmětu práva autorského.

(čl. 34 odst. 1 LZPS, § 2 odst. 2 aut. zák.)

Příklad 2: *Lékař - fotograf vytvořil pomocí zvláštního elektronického fotografického přístroje a elektronického mikroskopu barevnou fotografii počatého dítěte, dosud žijícího v matčině těle. Učinil tak z vědeckovýzkumných důvodů lékařské péče o dítě před narozením čili prenatální péče.*

Taková původní fotografie je předmětem lékařova práva autorského. Jestliže lékař - fotograf přitom současně učinil medicínský objev, patrný v podstatných vědeckých souvislostech právě z detailu této fotografie, zůstává jeho autorské právo k fotografii nedotčeno. Vedle toho je tento lékař objevitelem něčeho, co ve světě objektivně existovalo, ale dosud nebylo (nebýt oné fotografie a všech souvislostí) známo, resp. nebylo vědecky dokázáno.

Vytvořit takovou fotografii však lze jen se souhlasem dotčené nastávající matky, o jejíž osobnostní právo se jedná. Stejně tak to platí v případě použití této fotografie za účelem jejího vydání v populárně vědecké knize, které je lékař - fotograf autorem, anebo vystavení snímku například ve veřejně přístupných prostorách univerzitní kliniky.

(čl. 34 odst. 1 LZPS, § 2 odst. 2 aut. zák.; čl. 10 LZPS, § 11 a násl. obč. zák.)

Příklad 3: *Fotoreportér ve svobodném povolání vytvořil na objednávku fotografickou reportáž o zahájení a průběhu vernisáže výstavy olejomalb žijícího francouzského malíře.*

Vytvořil historický sled fotografií, které jsou původní ve smyslu fotoreportérova vlastního duševního výtvoru.

Jde o předměty práva autorského, které zákon považuje za díla, ač o ně ve skutečnosti nejde. Nejde sice o umělecká díla fotografická, avšak o jiné předměty fotografova práva autorského jde.

(čl. 34 LZPS, § 2 odst. 2 *in fine* aut. zák.)

Příklad 4: *Fotoreportér, který je postavou uvedenou v předchozím příkladu, si na rubu svých reportážních fotografií ze zmíněné výstavy otiskl razítko, které obsahovalo značku C v kruhu, jeho jméno a příjmení a rok zveřejnění fotografie. (Fotografie byly zveřejněny vystavením v předsáli obrazárny ještě před ukončením zmíněné výstavy obrazů.)*

Fotoreportér tak učinil jednak preventivně ve snaze odradit potenciálního pachatele před neoprávněným zásahem do jeho práva autorského, jednak informativně jako svědectví toho, že si sám vykonává svá autorská práva. Současně tím pravojmenně označil fotografie na důkaz a jako projev svého autorství. Dotčené označení nebo neoznačení však nemá žádný vliv na vznik fotografie jako předmětu práva autorského ani na vznik fotoreportérova práva autorského. Tento vznik je neformální a není vázán ani na označení autorství.

(čl. 34 LZPS, § 2 odst. 2 *in fine*, § 9 odst. 1 a § 11 odst. 2 aut. zák.)

Jelikož je taková fotografie, coby původní autorský výtvar, zákonem chráněna jako autorské dílo (aniž jím ve skutečnosti je), platí pro ni všechna zákonná ustanovení o autorském díle, včetně takových ustanovení práva veřejného.

(3) prostý (holý) fotografický záznam, který **není ani jedinečným** výtvozem, **ani alespoň původním** výtvozem, čili taková technická fotografie, která - **autorskoprávně vzato** - **vůbec není žádným výtvozem**. Autorskoprávně vzato jde o „nevýtvar“. Obvykle se jedná o případ fotokopie. V určitém ohledu, a nikoli bezvýjimečně může jít i o plošnou fotografii. V praxi se o ní obvykle hovoří jako o **technické fotografii** na rozdíl od tvůrčí fotografie ve smyslu autorského zákona.

Podobně srov. rutinní (banální) počítačové programy, které rovněž tak stojí mimo věcný rozsah tvůrčího práva autorského a autorského zákona, protože nejde o výtvary v autorskoprávním smyslu.

Příklad 1: *Technické ofocení časopiseckého článku prostřednictvím rozmnožovacího přístroje (kopírky) at' ve formátu 1:1 nebo ve formátu zvětšeném či*

zmenšeném je záznamem, který není ani dílem, ani jiným předmětem práva autorského.

Jde pouze o technický záznam fotografického druhu, vzniklý elektronickým přenesením zachycení textu z jednoho nosiče na druhý.

Příklad 2: *Zhotovením zákaznickovy barevné fotografické podobizny na cestovní pas za pomoci fotoautomatu fungujícího kupř. na základě fotografického systému Polaroid a umístěného v obchodním domě nevzniká předmět práva autorského.*

Nejde ani o jedinečné umělecké dílo fotografické nebo mu podobné, ani o původní autorskou fotografii ve smyslu autorského zákona.

K tomu obojímu chybí jakákoli tvůrčí činnost v autorskoprávním smyslu, která by vedla ke vzniku kteréhokoli z autorských výtvorů v témže smyslu.

V praxi bývá takových fotografických (umělecky netvůrčích) záznamů značné množství. Vznikají velmi často.

Srov. **různé běžné rozmnožovací (kopírovací) služby pro veřejnost**. Jejich účelem je technické přenesení určité předlohy pomocí kopírovacího přístroje na jiný nosič. Obvykle na papír, popř. na jiný hmotný podklad. **Technické přenesení** (reprodukce) může být po způsobu fotografie nebo po technickém způsobu podobném.

V případě fotokopie se technicky i právně jedná o nehmotný statek, který **není žádným výtvozem** ve smyslu autorského zákona. Jeho vznik je **zcela předurčen** (determinován) použitým technickým prostředkem a účelem, který je sledován. Tímto **účelem je dosažení shody mezi předlohou a rozmnoženinou**. A to **shody naprosté** a bez jakékoli tvůrčí invence, která by naopak byla rušivá a nežádoucí. Eventuální zmenšení nebo zvětšení rozmnoženiny, popř. částečné zakrytí apod. není tvorbou.

Jde o výsledek **autorskoprávně netvůrčí činnosti rutinní povahy**, k níž může být zapotřebí jistého stupně odbornosti, praktické zkušenosti, zdatnosti nebo technické dovednosti, nikoli však tvořivosti v autorskoprávním smyslu umělecké nebo vědecké tvorby. Fotokopie nejenže není autorským dílem, ale ani zákon ji za ně jakkoli

fiktivně nepovažuje. Tento **třetí** fotografický případ vůbec není předmětem práva autorského jakožto práva tvůrčího; tudíž není ani předmětem ochrany autorským zákonem a veřejnoprávními normami (např. trestním zákonem), které chrání zájmy související s předměty práva autorského.

I technická fotokopie, ač není předmětem práva autorského, může mít svou hodnotu technickou, např. vzhledem k výzkumu a vývoji reprodukční techniky a s ohledem na hospodářské investice do něj vložené. Proto může být středem právní pozornosti, nejde však o pozornost autorskoprávní.

3. Jiné právní ochrany fotografií než právem autorským

Ochrana fotografie, ať se jedná o fotografii jakéhokoli autorskoprávního druhu, některým jiným právem než právem autorským není zakázána. Dokonce není ani nijak výjimečná.

V úvahu přichází například zákonná ochrana fotografie **právem proti nekalé soutěži** (§ 44 a násl. obch. zák.) či **právem k obchodnímu tajemství** (§ 17 a násl. obch. zák., resp. § 51 obch. zák. pokud jde o zvláštní nekalosoutěžní skutkovou podstatu). Předpokladem je, že dojde k naplnění **zvláštních zákonných pojmových znaků** některé z těchto legálních ochran, jak je stanoví obchodní zákoník.

Připomeňme si také, že i fotograf je soutěžitelem ve smyslu hospodářské soutěže.

Jednotlivé zákonné ochrany fotografií mohou působit podle povahy věci **souběžně**. Jedna druhou nevyklučuje.

Kromě zákonné ochrany, tudíž ochrany absolutně právní povahy, která působí mocí zákona **vůči každému** (*erga omnes*), není zakázáno si mezi stranami sjednat **relativně právní** (pouze vztažnou), totiž smluvně závazkovou ochranu fotografií. V úvahu to z povahy věci přichází tam, kde není stanovena zákonná ochrana, která zavazuje každého; tzn. například u technických fotokopíí, které nejsou legálně chráněny ani jako obchodní tajemství.

4. Fotografie vs. zvukově obrazový záznam a dílo audiovizuální

V případě jakékoli fotografie je **vyloučena** zákonná ochrana tohoto předmětu **právem výrobců zvukově obrazových záznamů** (§ 79 a násl. aut. zák.), které legislativně-systematicky patří do třídy **práv souvisejících s právem autorským**. Je tomu tak již z povahy věci samé, ať ji nahlížíme technicky, nebo právně.

Zatímco v případě jakékoli **fotografie**, ať je autorským dílem, nebo ne, se jedná o jednotlivý **statický** obraz, pak v případě **zvukově obrazového záznamu** jde o něco odlišného. Totiž o řadu **spolusouvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu** (*movie pictures*) - srov. legální definici zvukově obrazového záznamu podle § 79 odst. 2 aut. zák.

Rovněž tak platí, že **fotografie není audiovizuálním dílem** (srov. legální definici audiovizuálního díla podle § 62 odst. 1 aut. zák.).

Řečeno zkrátka, fotografie není film. To platí i o fotorománu.

Srov. k tomu též zvlášť zmíněné užití fotografií vytvořených v souvislosti s pořízením prvotního záznamu audiovizuálního díla podle § 63 odst. 3 písm. a) aut. zák. Jedná se například o fotografie, které slouží k propagaci filmu formou filmových plakátů nebo slouží k reklamě videokazet apod.

5. Bezúplatné zákonné licence

Některé bezúplatné zákonné licence, které znamenají legální omezení cizího autorského práva v obecném zájmu, se bezprostředně týkají fotografií. Nejde však o žádná specifika, která by platila pouze pro tyto předměty, jako je tomu například u počítačových programů.

Alespoň krátce zmiňme zákonnou **katalogovou licenci** (§ 32 aut. zák.), zákonnou licenci, která se týká **užití díla umístěného na veřejném prostranství** (§ 33 aut. zák.), a zákonnou **licenci výstavní** (§ 39 aut. zák.). Od podrobností zde odhlížím.

S otázkou bezúplatných zákonných licencí souvisí též užití fotografického výtvoru pro **úřední účely na základě zákona**, a to v rozsahu odůvodněném úředním účelem sledovaným příslušným zákonem. I v tomto případě se jedná o omezení práva autorského, provedené a dovolené mocí zákona [viz § 34 odst. 1 písm. a) aut. zák.].

Případy úředních užití těchto výtvorů (ale i fotografií, které nesplňují autorskoprávní znaky výtvoru) jsou rozličné. Ovlivněny jsou zejména zákonodárstvím

práva veřejného. To, že je fotografie úředně užita na základě zákona, například v civilním nebo trestním řízení soudním, samo o sobě **neznamená**, že by nemohla mít povahu předmětu práva autorského. Rovněž tak to **neznamená**, že by takovouto povahu ztratila.

Je-li elektronicky (nebo jinak) převzatá fotografie součástí výroku soudního nebo správního rozhodnutí, doznává autorskoprávního režimu **úředního díla**, které je z rozsahu autorského zákona **vyloučeno** [viz § 3 písm. a) aut. zák.]. Z rozsahu zákonného práva autorského je však takový výtvar vyloučen pouze v rámci tohoto rozhodnutí. Nikoli již mimo něj.

K fotografickému **vyobrazení ve výroku (enunciátu) soudního rozhodnutí** viz civilní usnesení býv. KOS v Brně ze dne 3. 8. 1998 ve věci čj.: 11 Cms 92/98-11.

Ke zveřejnění tohoto rozhodnutí a komentáři k němu viz *Filemon*, Komentář. In: Vyobrazení ve výroku rozhodnutí. Jurisprudence, 2000, č. 2, s. 29 - 30. Jednalo se o případ nekalé soutěže a o právní postižení určitých výrobků na trhu.

7. Závěr k fotografiím

Závěr k autorskoprávní ochraně fotografií je podobný jako u této ochrany počítačových programů. Podávám jej pouze stručně.

Autorský zákon nově a **univerzálně pokrývá všechny fotografické výtvary**, ať mají jakýkoli umělecký, technický či hospodářský význam nebo určení (srov. § 2 odst. 1 a § 2 odst. 2 ve spojení s § 106 odst. 4 věta první aut. zák.).

Autorský zákon o nich stanoví, že buď jsou autorskými díly, anebo se za ně, jakkoli pouze fiktivně, považují. **Právní důsledky s tím spojené jsou stejné.** Tím se lze vystríhat nutnosti uměleckého nebo uměnovědného posuzování, například soudně znaleckého, zda určitá fotografie je, či není uměním. Pokryty tak jsou i případy hraniční, které přicházejí v úvahu a které se v běžné praxi po léta vyskytují; například u obrazového zpravodajství, u různých novinových a časopiseckých fotografií, v reklamě apod. Tím nový český autorský zákon přispěl svým dílem k odstranění některých právních a hospodářských nejistot a z nich vyplývajících možných sporů, které by mohly být na překážku souzvučnému vývoji **dobrých** mezilidských vztahů. Současně stát rozšířil obsah **kulturních lidských práv**.

Kromě práva, právní vědy a uměnovědy je fotografie předmětem též filozofického nahlížení na svět a lidský život v něm.

To je již ale jiná otázka.

B. Autorské právo počítačové

vlož dodatek o právu k poč. progr. k Tvůrčím právům dušev. vl. (2002)

.....

C. Právo databázové sui genesis a autorské právo databázové

O autorovi

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc., nar. 1959.

Profesor občanského práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Advokát v Brně.

Promoce (Brno 1982), rigorosum (Brno 1983), disertace (Praha 1992), habilitace (Brno 1996), profesura (Brno 2003).

V 80. letech státním notářem a úředníkem. Od roku 1990 advokát. Od 90. let činný též vědecky a pedagogicky. Vícekrát hostující vědec v zahraničí. Spoluautor českého autorského zákona a legislativní právník v řadě dalších věcech. Člen vysoké skupiny autorskoprávních odborníků Komise Evropských společenství v Bruselu, konzultativního a poradního orgánu prezidenta republiky pro oblast práva a legislativy, pracovní komise pro občanské právo Legislativní rady vlády a komise Ministerstva spravedlnosti pro nový občanský zákoník aj.

Z díla: Právo výkonných umělců v provozovatelské praxi (1993), Tvůrčí práva duševního vlastnictví (1994, dodatek 2002), Univerzitní a fakultní nadace (1994), Glosář některých neklasických právních pojmů (1995), Vzory autorskoprávních smluv (1996), Autorský zákon. Komentář (1997, 1998 v ASPI), Spolkové právo (1998), Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář (1998, spoluautor), Metodika výkladu právních předpisů (2001), Přehled práva duševního vlastnictví I (2002), International Trade Mark and Signs Protection (vyjde 2004, spoluautor), International Encyclopedia of Intellectual Property. Czech Republic (vyjde 2004, spoluautor).

Věcný rejstřík

Poznámky